Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТ (большевик) ЛАР ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ, ШАҲАРКОМИТЕТЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 178 (6605)

6 СЕНТЯБРЬ 1946 йил ЖУМА

БАҲОСИ 20 ТИЙИН

БУГУНГИ СОНДА

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ VIII СЕССИЯСИ. Ўзбекистон ССР Олий Советининг VII сессияси блан VIII сессияси ўртасида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан қабул қилинган Фармонларни тасдиқлаш тўғрисида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг секретари ўртоқ Ф. Юсупов доклади. 1946—1950 йиллар мобайнида Ўзбекистон ССРнинг халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш бешйиллик плани тўғрисидаги доклад юзасидан музокаралар (1 ва 2-нчи бетлар).

Совет — Швеция савдо музокаралари тўғрисидаги масалага доир (2-нчи бет).

НЮРНБЕРГДА АСОСИЙ НЕМИС ҲАРБИЙ ЖИНОЯТЧИЛАРИ УСТИДАН СУД. Жиноий ташкилотлар тўғрисидаги масала юзасидан СССР бош қораловчиси ўртоқ Р. А. Руденконинг охирги сўзи (2 ва 3-нчи бетлар).

Париж Сулҳ Конференциясида (3 ва 4-нчи бетлар).

Хавфсизлик кенгашида (4-нчи бет).

Грецияда «умумий овозга қўйиш» (4-нчи бет)

Илғор агротехникани кенг қўллаб, пахтачилик ишларини тўла машиналаштирайлик!

Улуғ доҳиймиз ўртоқ Сталиннинг ташаббуси блан «Ўзбекистонда 1946 — 1953 йиллар мобайнида пахтачиликни тиклаш ва янада юксалтириш плани ҳамда чоралари тўғрисида» Иттифоқ ҳукумати томонидан чиқарилган қарор пахтачилигимизда янги давр очди. Шу қарорга мувофиқ 1947 йилда Ўзбекистонда пахтачиликни урушдан илгариги даражага етказишимиз ва 1953 йилда эса пахта майдонини 1 миллион гектарга етказиб, ҳар гектаридан ўртача 25 центнердан ҳосил олишимиз ва мамлакатга 2 миллион 400 минг тонна пахта беришимиз керак.

Иттифоқ ҳукумати республикамизда пахтачиликни ривожлантириш Сталинча программасини чизиб бериш блан бирга, уни бажариш учун ҳам катта ёрдам берди. Бу қарорда қишлоқ хўжалик машина асбобларини, минерал ўғитларни кўпайтириш ҳамда ҳосилни ошириш учун зарур бўлган бирмунча тадбирлар белгиланди. Пахтакор колхозларни моддий жиҳатдан рағбатлантириш учун беда майдонини кенгайтирган, янги ерларни ўзлаштирган колхоз ва колхозчиларга катта енгилликлар берилди, колхозларнинг топширган пахтаси учун давлат томонидан бериладиган ғалланинг миқдори кўпайтирилди.

Демак пахтачиликни юксалтириш учун бизда ҳамма имкониятлар мавжуд. Маҳсулдор ерлар, оқар сувлар, илғор агротехника, қудратли машиналар бизнинг ихтиёримизда. Пахтачилик эса халқимизнинг асосий касби. Энди гап ана шу воситаларни тўла ишга солиб, пахта ҳосилини кўтаришга хизмат қилдиришда қолган.

Илғор агротехникани кенг қўллаган, машиналардан мукаммал фойдаланган алоҳида районлар, юзларча колхозлар ва минглаrча бригада, звенолар пахтадан ҳамма вақт юқори ҳосил олиб келмоқдалар. Янгийўл, Охунбобоев, Пахтакор, Избоскан, Наманган районлари, Янгийўл районидаги Каганович ва Стаханов номли, Тошлоқ районидаги «Янгийўл», Ленин районидаги Сталин, Наманган районидаги Сталин ва Тельман номли колхозлар ана шулар жумласидандир. Улар йилдан-йил ҳосилни ошириб, ҳар гектаридан 20—30—40 центнерга етказиб пахта олмоқдалар. Илғорларнинг бу иш тажрибалари бизда пахтадан юқори ҳосил олиш учун имконият ва резервлар кўп эканлигини равшан кўрсатади.

Аммо, пахтачилик агротехникаси ва уни механизациялаш ишида ҳали анчагина жиддий камчилик ва нуқсонлар бор. Республикамизнинг ҳамма жойида пахтадан юқори ҳосил олиш мумкин. Аммо, кўп район ва колхозларда пахтадан жуда кам ҳосил олинди. Бунга сабаб шуки, фан ва техника ходимлари уларнинг ишларига ҳали астойдил ёрдам бермаётирлар. Бундай район ва колхозларда пахтачилик ишига агрономия қоидаларини тўғри татбиқ этиш, машиналардан кенг фойдаланиш учун кураш олиб бормаётирлар.

Иттифоқ ҳукуматининг қарори пахтачиликда илғор агротехникани кенг қўллаш ва механизациядан тўла фойдаланишга катта йўл очиб берди. Ҳозирги вақтдаги асосий вазифа пахтачилик ишидаги жиддий камчилик ва нуқсонларни тугатиш ва пахтачиликни ривожлантириш учун партия ва ҳукумат томонидан берилган ёрдамдан тўла фойдаланиш, фан ва практиканинг амалий тажрибаларидан энг кўп фойдаланишдан иборат.

Ана шу мақсад блан яқинда Тошкентда пахтачилик агротехникаси ва уни механизациялаш юзасидан 2-нчи республика кенгаши бўлиб ўтди. «Қизил Ўзбекистон»нинг 3 сентябрь сонида бу кенгашнинг қарори э'лон қилинди. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва ЎзК(б)П Марказий Комитети томонидан ма'қулланган бу қарор пахтачиликни илғор агротехника ва механизациялаш асосида ривожлантиришда жуда катта аҳамиятга эгадир.

Қарорда республикамизда яқин йиллар ичида амалга оширилиши зарур бўлган агротехника тадбирлари ва пахтачилик ишларини машиналаштириш юзасидан қилинадиган муҳим ишлар муфассал кўрсатиб берилган.

Айниқса кузги шудгорлашни ўз вақтида юқори сифатли қилиб ўтказишга алоҳида э'тибор берилади. Чигит экиш учун ажратилган ҳамма ерлар октябрь—ноябрь ойларида, 10 декабрьдан кечиктирилмай 25—28 сантиметр чуқурликда шудгор қилиб қўйилиши лозим. Шу муддатларда шудгорни тамомлаш учун ноябрь ойининг биринчи кунлариданоқ кўрак ва ғўзапояларни қолган кўсаклари блан йиғиштириб олиш зарур.

Кенгаш қарорида экиш олдидан ҳамма ишларни агротехника асосида ўтказиб, барвақт экиш, чигитни нами етарли ерга 10—15 кун ичида экиб тамомлаш ва унинг ердан текис униб чиқишини та'минлаш алоҳида уқдириб ўтилади. Ғўза қатор ораларини ишлашда қирқма шахмат усулини кенг қўлланиш, яқин икки-уч йил ичида бутун пахта майдонини қирқма шахмат усулида ишлашга кўчиш зарур деб ҳисобланади, 1947 йилда эса бутун пахта майдонининг камида 40 процентини қирқма шахмат усулида ишлаш белгиланади.

1947—48 йиллар мобайнида экишгача ўтказиладиган ишларни, чигит экишни, ғўза қатор ораларини ишлашни, совуқ тушгандан кейин кўсак теришни, ғўзапоя юлишни, минерал ўғитларни тайёрлаш ва ерга солишни, беда ўришни механизацияга кўчириш асосан тамомланиши керак. Очилган пахталарни теришда, ер текислашда, ирригация тармоқларини тозалашда ва маҳаллий ўғитларни ерга солишда механизациядан кенг фойдаланиш кўзда тутилади. 1947 йилда трактор паркларининг иш унуми 25—30 процент оширилиши керак.

Кенгаш пахта ерларини ўғитлаш, мелиорация тадбирлари, тўғри алмашлаб экишни қўлланиш, селекция ва уруғчилик, қишлоқ хўжалик зараркунандаларига қарши кураш ва ташкилий масалалар юзасидан ҳам жуда муҳим тадбирлар белгилади.

Шунинг учун ҳам ЎзССР Министрлар Совети ва ЎзК(б)П Марказий Комитети «Область ва районлардаги партия ҳамда совет ташкилотларига пахтачилик агротехникаси ва уни механизациялаш масалалари юзасидан чақирилган республика кенгашининг чиқарган қарорини колхоз, совхоз ва МТСларда муҳокама қилиш топширилсин, бу қарорни тушунтириш учун кенгашнинг ҳамма қатнашчилари, илмий-текшириш ташкилотларининг ходимлари ва партия ҳамда совет ташкилотларининг раҳбар ходимлари жалб этилсин» деб та'кидлади.

Бу қарорни тўла амалга оширишда маҳаллий партия ва совет ташкилотлари, Ўзбекистон ССР Техника экинлари, ер ва сув хўжалиги министрликлари, илмий-текшириш муассасалари, саноат корхоналарининг зиммасига катта вазифалар юкланади.

1947 йилда колхоз ва совхоз, бригада ва звеноларнинг ишларида илғор агротехникани кенг қўллаш, пахтачилик ишларини қат'ий суратда механизациялаштириш учун ҳозирдан бошлаб тайёргарлик ишларини кенг қизитиб юбориш лозим. Бунинг учун биринчи навбатда тракторлар ремонтини белгиланган муддатда тамомлаш, пахта йиғим-теримини ҳар тарафлама кучайтириб, ерни ғўзапоядан ўз вақтида тозалаб, кузги шудгорни партия ва ҳукумат томонидан белгиланган муддатда бошлаб юбориш керак.

Республикамизнинг колхозлари, совхоз ишчилари, қишлоқ хўжалигининг барча мутахассислари, саноат корхоналарининг ходимлари Ўзбекистонда пахтачиликни ривожлантириш юзасидан ўртоқ Сталин тузиб берган программани тўла бажариш учун зўр ғайрат блан ишлаяжаклар.

БЕШМИНГЧИЛАР КЕНГАШИ

(«Қизил Ўзбекистон»нинг Қашқадарё область мухбиридан)

Қарши район партия комитети пахта йиғим-теримининг биринчи кунларида райондаги бешмингчи теримчиларнинг кенгашини ўтказди. Кенгашда 120 дан ортиқ стахановчи теримчи қатнашди.

Кенгашга йиғилган чевар теримчилар Сталинча тўртинчи бешйилликнинг биринчи йилида етиштирилган мўл пахта ҳосилини ўз вақтида териб олиш ва районда бешмингчилар сонини кўпайтириш учун бошқа теримчилар ўртасида ўз тажрибаларини кенг ёйиш юзасидан тажриба олмашдилар.

Кенгашда Обидиза қишлоқ советидаги «Октябрь 20 йиллиги» колхозининг ўтган йил 5.200 килограмм пахта терган чевар теримчиси медальли ўртоқ Т[illegible]ти Шерназарова ўз тажрибаларидан гапириб, бу йилги мавсумда 10 минг килограмм пахта териш ва 20 теримчини ўзи блан баравар пахта теришга эриштириш мажбуриятини олди.

Шунингдек, «Восток» колхозининг ўтган йил 5.700 килограмм пахта терган стахановчи теримчиси ўртоқ Солия Ражабова ҳам бу йил 10 минг килограмм пахта териш мажбуриятини олиб, ўз колхозида яна 20 чевар теримчи етиштиришга сўз берди.

Стахановчи теримчиларнинг бу мажбуриятларига жавобан илғор колхозларнинг правлениялари ҳам пахта теримини муваффақиятли ўтказишга сўз бердилар.

Л. ҲАМРОЕВ.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ VIII СЕССИЯСИ

Ўзбекистон ССР Олий Советининг VII сессияси блан VIII сессияси ўртасида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан қабул қилинган фармонларни тасдиқлаш тўғрисида

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг секретари ўртоқ Ф. ЮСУПОВ доклади

Депутат ўртоқлар!

Ўзбекистон ССР Олий Советининг VII Сессияси блан VIII Сессияси ўртасида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан бирқанча Фармонлар чиқарилди. Бу Фармонлар Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан тасдиқланиши лозим.

Иттифоқ Олий Советининг биринчи Сессияси томонидан қабул қилинган Қонунга асосан, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми 1946 йил 27 мартда Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Советини Ўзбекистон ССР Министрлар Советига айлантириш ва Қорақалпоғистон АССР Халқ Комиссарлари Советини Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига айлантириш тўғрисида Фармон чиқарди.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг давлатни идора қилиш органларининг ва Қорақалпоғистон АССР давлатини идора қилиш органларининг мана шундай ўзгарилиши Олий Совет томонидан тасдиқланиши лозим. Шу блан бирга, республикамизнинг Конституциясига тегишли ўзгартиришлар киргизилиши керак. Шунга асосан, Президиум Қонуннинг қуйидаги лойиҳасини Олий Совет тасдиқига тақдим қилади:

1) «Ўзбекистон ССР Комиссарлари Советини Ўзбекистон ССР Министрлар Советига ва Қорақалпоғистон АССР Халқ Комиссарлари Советини—Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига айлантириш тўғрисида Қонун.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

1) Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг «Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Советини Ўзбекистон ССР Министрлар Советига ва Қорақалпоғистон АССР Халқ Комиссарлари Советини — Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига айлантириш тўғрисида» 1946 йил 27 мартда чиқарган Фармони тасдиқлансин.

2) Ўзбекистон ССР Конституциясининг тегишли моддаларига зарур ўзгаришлар киргизилсин».

СССР Олий Совети Президиуми 1945 йил 11 ноябрьда Фармон чиқариб, СССР Иттифоқ-республика Техника экинлари халқ Комиссарлигини ташкил қилди ва иттифоқдош республикаларда ана шундай Техника экинлари халқ Комиссарлиги тузишни зарур топди.

Шунга мувофиқ, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми 1946 йил 22 январьда Фармон чиқариб, Ўзбекистон ССР Иттифоқ-республика Техника экинлари халқ комиссарлигини тузди. Кейинчалик бу халқ комиссарлиги Техника экинлари министрлигига айлантирилди.

Мазкур министрликка пахта, қанд лавлаги, зиғир, тамаки, махорка ва бошқа техника экинлари экиш ва етиштириш ишларига ҳамда ипакчилик ишларига раҳбарлик қилиш вазифаси юкланади.

Шу министрликни ташкил қилиш муносабати блан Ўзбекистон ССР Конституциясининг 48-нчи ва 50-нчи моддаларига тегишли ўзгаришлар киритилиши керак.

Депутат ўртоқлар! Шу масала юзасидан Сизнинг тасдиқингизга тақдим қилинган Қонун лойиҳасини ўқиб эшиттираман:

«Ўзбекистон ССР Иттифоқ-республика техника экинлари министрлигини тузиш тўғрисида қонун.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

1) Ўзбекистон ССР Иттифоқ-республика Техника экинлари Министрлигининг тузилиши тасдиқлансин.

2) Ўзбекистон ССР Конституциясининг 48-нчи ва 50-нчи моддаларига тегишли қўшимчалар киргизилсин».

СССР Олий Совети Президиуми томонидан 1946 йил 26 мартда чиқарилган Фармонга мувофиқ, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Ўзбекистон ССР Ер ишлари министрлигини икки министрликка — Ўзбекистон ССР Ер ишлари министрлиги ва Ўзбекистон ССР Чорвачилик министрлигига ажратиш тўғрисида шу йил 28 майда Фармон чиқарди.

Шу Фармонга ҳам Ўзбекистон ССР Конституциясининг тегишли моддаларига қўшимча киргизишни талаб этади.

Шу масала юзасидан Сизнинг тасдиқингизга киргизилган Қонун лойиҳасини ўқиб эшиттираман:

«Ўзбекистон ССР Ер Ишлари Министрлигини икки Министрликка — Ўзбекистон ССР Ер ишлари Министрлиги ва Ўзбекистон ССР чорвачилик Министрлигига ажратиш тўғрисида қонун».

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

1) Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг «Ўзбекистон ССР Ер ишлари министрлигини икки министрликка — Ўзбекистон ССР Ер ишлари Министрлиги ва Ўзбекистон ССР чорвачилик Министрлигига ажратиш тўғрисида» 1946 йил 28 майда чиқарган Фармони тасдиқлансин.

2) Ўзбекистон ССР Конституциясининг тегишли моддаларига зарур қўшимчалар киргизилсин».

Депутат ўртоқлар! Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан 1946 йил 14 майда Фармонлар чиқарилиб, Ўзбекистон ССР Жиноят Кодексининг 142-нчи ва 143-нчи моддаларига ўзгартиришлар киргизилди. Бу ўзгартиришлар Жиноят Кодексининг мазкур моддаларида мансабдорликдан фойдаланиб қилган ҳар хил жиноятлар учун кўрсатилган жазо муддатларини тегишинча чегаралаб белгилаш зарур бўлганлиги сабабли киргизилди. Шунингдек Ўзбекистон ССР Жиноят Кодексининг 231-нчи моддасининг биринчи қисми ҳам ўзгартирилди.

Шу муносабат блан, Сизнинг тасдиқингизга қуйидаги қарор лойиҳаси киргизилади:

«Ўзбекистон ССР Жиноят Кодексининг 142-нчи ва 143-нчи моддаларини ўзгартириш ҳақида» ва «Ўзбекистон ССР Жиноят Кодекси 231-нчи моддасининг биринчи қисмини ўзгартириш ҳақида» Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми чиқарган фармонларни тасдиқлаш тўғрисида».

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг қуйидаги Фармонлари тасдиқлансин:

«Ўзбекистон ССР Жиноят Кодексининг 142-нчи ва 143-нчи моддаларини ўзгартириш тўғрисида»;

«Ўзбекистон ССР Жиноят Кодекси 231-нчи моддасининг биринчи қисмини ўзгартириш тўғрисида».

Ўзбекистон ССР Олий Советининг VII Сессияси блан VIII Сессияси ўртасида Ўзбекистон ССР Ҳукуматининг составида ба'зи ўзгаришлар бўлди. Шу сабабли, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қуйидаги Қонун лойиҳаларини Сизнинг тасдиқингизга тақдим қилади:

«Ўртоқ Иззат Отахонович Султоновни Ўзбекистон ССР Министрлар Советини Раисининг Ўринбосари қилиб тасдиқлаш тўғрисида.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Ўртоқ **Иззат Отахонович Султонов** Ўзбекистон ССР Министрлар Советини Раисининг Ўринбосари қилиб тасдиқлансин».

«Ўртоқ Амин Эрматович Ниёзовни Ўзбекистон ССР Министрлар Советини Раисининг Ўринбосари қилиб тасдиқлаш тўғрисида.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Ўртоқ **Амин Эрматович Ниёзов** Ўзбекистон ССР Министрлар Советини Раисининг Ўринбосари қилиб тасдиқлансин»

«Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Ўзбекистон ССР Министрларини тайинлаш тўғрисидаги Фармонларини тасдиқлаш тўғрисида.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг **Йўлдош БОБОЖОНОВ**ни Ўзбекистон ССР Ички ишлар министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги, **Қосим Рахимович РАХИМОВ**ни Ўзбекистон ССР Техника экинлари министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги, **Мирзаали Валиевич МУҲАМЕДЖОНОВ**ни Ўзбекистон ССР Ер ишлари министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги, **Хожмухаммад ЗУФАРОВ**ни Ўзбекистон ССР Озиқ-овқат саноати министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги, **Фаттоҳ РАШИДОВ**ни Ўзбекистон ССР Савдо министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги, **Насим Рахимович ШАРИПОВ**ни Ўзбекистон ССР Чорвачилик министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги, **Мамажон ИСОМИДДИНОВ**ни Ўзбекистон ССР Молия министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги, **Ғулом ОЛИМЖОНОВ**ни Ўзбекистон ССР Ўрмон хўжалиги министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги **Сергей Мартинович КРЮЧКОВ**ни СССР Маҳсулот тайёрлаш министрлигининг Ўзбекистондаги вакили қилиб тайинлаш тўғрисидаги, **Александр Алексеевич КОЛДАЕВ**ни Ўзбекистон ССР Сув хўжалиги министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги **Михаил Иванович БАСКАКОВ**ни ЎзССР Давлат хавфсизлиги министри қилиб тайинлаш тўғрисидаги фармонлари тасдиқлансин».

ЎзССР Олий Совети Президиуми томонидан Сизнинг тасдиқингизга тақдим қилинган фармонлар ана шулардан иборат (Олқишлар).

1946—1950 йиллар мобайнида Ўзбекистон ССРнинг халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш бешйиллик плани тўғрисидаги доклад юзасидан музокаралар

ЎзССР Олий Совети Андижон область ташкилот комитетининг раиси ўртоқ Ю. ШОДМОНОВ нутқи

Депутат ўртоқлар! Бешйиллик планда Андижон областида халқ хўжалиги ва маданиятни янада ривожлантиришга доир катта қурилишлар программаси белгиланган. Лекин область учун айрим муҳим масалалар планда акс эттирилмаган.

Андижон области пахтачилик соҳасидагина ҳал қилувчи область бўлиб қолмай, нефть чиқаришда муҳим ўринни тутади. Бунинг учун областьда геология-қидирув ишларини анча қизитиб юбориш лозим.

Мен, табиий газдан фойдаланишда юз бераётган камчиликларни Ўзбекистон ССР Олий Совети депутатларига айтиб ўтмоқчиман. Кўпгина саноат корхоналарини газ ёқилғисидан фойдаланишга кўчириш имкониятлари бор ва бундан келиб чиқадиган фойдалар ўз-ўзидан равшандир. Бу масала блан айрим министрликлар бутунлай шуғулланмайдилар. Мен, ЎзССР Маҳаллий саноат министрлиги, ҳунармандчилик кооперацияси бошқармаси, Ўзбекрасмасло тресги, бинокорлик материаллари саноати бошқармалари ўз корхоналарини газ ёқилғисига тезроқ кўчириб олишга мажбур қилинишларини сўрайман.

Пахта заводларимиз ўзларида мавжуд бўлган техника воситалари блангина 1950 йилда олинадиган ҳосилни тозалаб битиролмайдилар. Шу сабабли Чинободда ва Пайтоқда ҳар қайсиси камида 4 та жин ва 10 та линтерга эга бўлган янги пахта заводлари қуриш керак. СССР Йўллар министрлигидан Шаҳрихон — Чинобод темир йўли қуришни илтимос қилишимиз лозим. Чинобод ва Балиқчи районларининг марказдан четда ажралиб туришини назарга олсак, бундай йўлнинг зарурлиги янада равшан бўлади.

Янги бешйиллик планга кўра, Андижонда коммунал хўжалик министрлиги томонидан 4,9 минг квадрат метр уй-жой қурилиши мўлжалланади. Бу эса бизнинг талабимизни қондирмайди. Биз камида 9 минг квадрат метр ҳажмида янги уй-жойга муҳтожмиз.

Андижонсойда гидростанция қуришимиз лозим. Чунки Қувасой ГЭСи Андижондаги коммунал корхоналар ва маиший эҳтиёжлар учун керакли электр қувватининг фақат 30 процентинигина бераётир.

1950 йилда Андижон областида юк обороти 5-6 марта ошади. Автомобиллар ҳам кўпаяди. Шу сабабли мавжуд йўлларни тузатиш, янги йўл ва кўприклар қуриш, бунинг учун 8 миллион сўм маблағ сарфлаш керак. Бешйиллик планда бундай маблағлар ажратилмаган.

Соғлиқни сақлаш соҳасида болалар учун сил касалларини даволовчи санатория қуришимиз лозим.

Областьнинг районларида телефон ва телеграф алоқаларини яхшилашимиз зарур.

Депутат ўртоқлар! Мен 1946—1950 йилларда Ўзбекистон халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш плани тўғрисидаги қонун лойиҳасини тасдиқлашни таклиф қиламан.

Шубҳа йўқки, ўзбек халқи Сталинча тўртинчи бешйиллик планда белгиланган уфқдан кейинги қурилишларнинг улуғвор программасини шараф блан бажаради. (Олқишлар).

ЎзССР Озиқ-овқат саноати министри ўртоқ Х. З. ЗУФАРОВ нутқи

Депутат ўртоқлар! Тўртинчи Сталинча бешйиллик мобайнида Ўзбекистон Озиқ-овқат саноати министрлигига қарашли корхоналарда маҳсулот ишлабчиқаришнинг ўсиши 116 процентни ташкил этиши керак. 1945 йилда 163 миллион сўмлик маҳсулот чиқарилган бўлса, 1950 йилда 350 миллион сўмлик турли озиқ-овқат моллари чиқариш мўлжалланади.

Тўртинчи бешйилликда ёғ саноати бошқа соҳаларга нисбатан кўпроқ ривожланади. Чунки, бу соҳанинг ўсиши республикамизда пахтачиликнинг ривожланишига асосланган. 1940 йилда 118 минг тонна ва 1945 йилда 32 минг тонна ёғ ишлабчиқарилган бўлса, 1950 йилга бориб 153 минг тонна ёғ ишлаб чиқариш мўлжалланади.

Бешйиллик мобайнида 8-10 га янги ёғ заводи қурилиши, мавжуд қатор йирик ёғ заводларини қайтадан қуриш, уларда янги техника ва янги технология жараёнларини татбиқ этиш кўзда тутилади.

Консерва саноати ҳам зўр бериб ривожланади. 1945 йилда 22 миллион банка консерва чиқарилган бўлса, 1950 йилга бориб, 52 миллион банка, я'ни икки ярим мартадан ортиқ консерва чиқариш мўлжалланади.

Ҳозирги вақтда Ўзбекистонда кондитер молларини ишлаб чиқариш аҳолининг талабини қондирмайди. Республика озиқ-овқат саноатининг бешйиллик плани 1950 йилда кондитер моллари чиқаришни 14.500 тоннагача етказишни мўлжаллайди. 1945 йилда эса 3.400 тоннагина тайёрланган эди.

1950 йилда нон-булка ёпишни 310 минг тоннагача етказиш я'ни 1945 йилга нисбатан қарийб икки марта ошириш мўлжалланади. Нон саноатининг ривожланиши мавжуд бўлган заводларни кенгайтириш ва қайтадан қуриш ҳамда Фарғона, Урганч, Нукус, Бекобод, Оҳангарон ва бошқа жойларда янги нон заводларини қуриш ҳисобидан бўлади.

Тўртинчи бешйилликда совхозларимиз ҳам анча ривожланади. Мавжуд совхозлар кенгайтирилади, янги хўжаликлар пайдо бўлади. Олти йил мобайнида боғлар майдони 1.400 гектар ва токзорлар майдони 1.030 гектар кўпаяди. 1950 йилда уруғли мевалар ҳосили 13.250 тоннага етади. 1945 йилда эса 8.600 тонна терилган эди. Данакли мевалар 1945 йилда 860 тонна терилган бўлса, 1950 йилда 4.200 тонна терилади ва 1945 йилда йиғиб олинган 2.500 тонна узум ўрнига 1950 йилда 6.600 тонна узум йиғиб олинади.

Республикамиз озиқ-овқат саноати олдига тўртинчи бешйилликда қўйилган вазифалар жуда улуғ.

Депутат ўртоқлар! Ўзбекистон озиқ-овқат саноати ходимлари тўртинчи бешйиллик планни бажаришга баланд руҳ блан киришиб, бу планни муддатидан илгари адо этиш учун курашмоқдалар.

Халқимиз коммунистлар партияси ва совет ҳукуматининг раҳбарлиги остида ўртоқ Сталин бошчилигида, бешйиллик план тўғрисидаги сталинча Қонунни албатта амалга оширажак. (Олқишлар).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ VIII СЕССИЯСИ

1946 — 1950 ЙИЛЛАР МОБАЙНИДА ЎЗБЕКИСТОН ССР НИНГ ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИНИ ТИКЛАШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ БЕШЙИЛЛИК ПЛАНИ ТЎҒРИСИДАГИ ДОКЛАД ЮЗАСИДАН МУЗОКАРАЛАР

Ўзбекистон ССР сув хўжалиги министри ўртоқ А. А. КОЛДАЕВ нутқи

Депутат ўртоқлар! Сталинча тўртинчи бешйиллик план республикамизда ирригация қурилишларини янада ривожлантириш ва мавжуд ирригация тармоқларини яхшилашга доир асосий вазифаларни белгилаб беради. Бу планда урушдан аввал ва уруш вақтида бошланган қурилишларни тамомлаш кўзда тутилади. Бешйиллик давомида бир қатор йирик ирригация иншоотлари, шу жумладан Каттақўрғон сув омбори, Наманган областидаги Ўртатўқай сув омбори, Шимолий Тошкент каналининг иккинчи навбат қурилиши, Мирзачўлдаги зовурлар шоҳобчаси, Сариқўрғон сув узели ва Сўх сойининг магистраль канали, катта Ҳисор канали ва бошқа иншоотлар қурилиб тамомланади.

Булардан ташқари Жанубий Мирзачўл канали қурилишини ҳам планга киргизиш керак. Бу план «Боёвут» совхозини машина блан суғоришдан оқар сув блан та'минлашга кўчиради. Шунингдек Оҳангаронда 130—150 миллион кубометр ҳажмида сув сақлайдиган Туя сув омбори қурилиши ва бошқаларни ҳам планга киритиш керак.

Авваллари сув системаларини қайта қуриш, улардан фойдаланишни яхшилаш масалаларига кам е'тибор берилиб келди. Фарғонадаги Сўх сойида, Қуйи ва Ўрта Зарафшонда, Тошкент областидаги Қорасувнинг чап қирғоғида, Қашқадар'ё областидаги сув системаларида бош тўғон иншоотлари ҳам йўқ. Буларни қуриш учун 179,3 миллион кубометр ер ишларини бажариш ва 414 минг кубометр бетон ётқизиш лозим.

Бу катта қурилиш программаси қандай бажарилади? Ер ишларининг 47 процентини механизмлар воситаси блан бажариш кўзда тутилади. Ўзбекистондаги ирригация қурилишлари кўп миқдорда экскаваторлар, тракторлар, ариқ тозаловчи ва йўл текисловчи, ариқ қазучи машиналар, тупроқни сув блан ювиб қазийдиган гидромониторлар ва бошқа механизмлар олади. Ер ишларининг қарийб учдан бир қисми портлатиш усули блан ва 23 проценти колхозчилар кучи блан бажарилади.

Сув хўжалиги органларида ихтисосли ходимлар етишмайди. Биз бошқа соҳаларда ишлаб турган ирригация мутахассисларини ўз министрлигимиз системасига қайтаришимиз лозим. Шунингдек техникумлар, олий ўқув юртларида кўпроқ кадрлар етиштириш масаласини ҳал этишимиз керак. Қурилишларимиз ва область сув хўжалиги бўлимлари ҳузурида мироблар, десятниклар ва младший техниклар тайёрлайдиган курслар очилади.

Сталинча тўртинчи бешйилликда бир миллиард сўмдан ошиқ маблағ сарфлаб, катта ирригация программасини амалга ошириш — Қашқадар'ё ва Бухоро областьларида Амудар'ё суви блан бир миллион гектардан ошиқ ерга сув чиқаришга имкон беради.

Тўхтатиб қўйилган йирик қурилишларни — Каттақўрғон ва Ўртасарой сув омборларини, Шимолий Тошкент каналини, Молотов номли каналини, Душанба—Қоратоғ каналини, Мирзачўл зовурлари шаҳобчасини, Марказий Фарғонадаги мелиорация қурилишларини бу йил яна давом эттира бошладик.

Тўртта янги иншоотлар (Сўх сойида Сариқўрғон узели, Наманган областида Охунбобоев номли канал, Тошкент областида Жўн канали, Қорақалпоғистонда Пахта-арна канали) қурила бошланди. Мавжуд ирригация системаларини қайта қуриш, партов ерларга сув чиқариш давом этмоқда. Сув хўжалигининг органлари 1946 йилда экиладиган кўпгина янги ерларни ҳам суғориш учун тайёрлаб қўйган эдилар.

Лекин ирригация қурилишларида ҳали иш қониқарли бораётгани йўқ. Бунга сабаб шуки, механизмлар, машиналар ва асосий бинокорлик материаллари етишмайди. Ҳозир ёғоч, цемент ва темир кела бошлади. Бизга жўнатилган кучли экскаваторлар етиб келаётир, автомашиналар бирин-кетин келмоқда. Йилнинг иккинчи ярмида ишимизнинг сур'ати анча ошмоқда.

Республикамиз меҳнаткашлари янги бешйиллик планнинг бажарилиши учун зўр ғайрат блан меҳнат қилмоқдалар. (Олқишлар).

Совет-Швеция савдо музокаралари тўғрисидаги масалага доир

30 августда Америка Қўшма Штатлари Давлат Секретари Вазифасини бажарувчи Ачесон жаноблари матбуот конференциясида Совет Иттифоқи блан Швеция ўртасида бирнеча йилга мўлжаллангаи савдо битимини тузиш ҳақида олиб борилаётган музокаралар тўғрисида Америка Қўшма Штатлари Ҳукуматининг Совет Иттифоқига ва Швецияга баёнот топширганлиги ҳақида гапирди. Ачесон жаноблари, Америка Қўшма Штатлари Ҳукумати ана шундай икки мамлакат ўртасидагина тузиладиган савдо битимининг савдо-сотиқни ҳар жиҳатдан ривожлантиришга кўрсатадиган та'сири тўғрисида ташвишланганлигини билдирди, деди.

ТАСС СССР Ташқи Ишлар Министрлигидан олинган ахборотга асосланиб қуйидагиларни э'лон қилиш имконига эгадир:

Шу йил 17 августда Америка Қўшма Штатларининг Ишлар Вакили Дюрброу жаноблари ўз Ҳукуматининг топшириғига биноан Совет Ҳукуматига нота блан мурожаат қилди. Бу нотада айтилишича, Америка Қўшма Штатлари Ҳукумати жаҳон миқ'ёсидаги савдо ишларини айрим мамлакатларни камситмай ҳар тарафлама кенгайтиришга ҳаракат қилиш сиёсатига амал қилади. Бу сиёсат Қўшма Штатларнинг Совет Иттифоқи блан ва бошқа мамлакатлар блан ўзаро кўмаклашиш ҳақида тузган Битимнинг 7-нчи моддасида кўрсатилган. Нотада қуйидагилар айтилади: Америка Қўшма Штатлари Ҳукуматининг шундай сиёсатни амалга ошириш методлари ҳақидаги фикри унинг жаҳон миқ'ёсида савдо-сотиқ ишларини кенгайтириш ҳақидаги таклифларида баён қилинган.

Нотада айтилишича, Америка Қўшма Штатлари Ҳукумати шу таклифларни қувватлаш учун бошқа мамлакатларнинг Ҳукуматларига нота топшириб жавоб олган. Бу ноталарда Бирлашган миллатлар Иқтисодий ва Социал Кенгашининг 1946 йил 18 февральда тасдиқлаган резолюциясига мувофиқ савдо-сотиқ ишларига доир масалалар юзасидан чақириладиган конференциянинг мақсадларига зарар етказучи янги чоралар кўрмаслик ниятида бор эканлиги баён қилинади. Нотада айтилишича, кўп миқдорда мол сотишни кўзда тутиб узоқ муддатга икки мамлакат ўртасида савдо битимларининг тузилиши ма'лум бўлган пайтларда Америка Қўшма Штатлари Ҳукумати бундай битимларнинг савдо-сотиқни ҳар жиҳатдан кенгайтириш программасига та'сир қилиши ҳақида бошқа мамлакатларга ўз фикрини билдирган.

Сўнгра нотада бундай дейилади: ма'лум бўлишича, Совет Ҳукумати ҳозирги вақтда Швеция блан икки мамлакат ўртасида савдо битими тузиш тўғрисида музокара олиб бормоқда. Бу битим беш йил ёки ундан ҳам узоқ муддатга тузилса керак. Битимда кўрсатилган моллар миқдори кўп бўлиб, Швециянинг муайян маҳсулотларнинг талайгина қисмини Совет Иттифоқига чиқаришни кўзда тутади.

Шу муносабат блан Америка Қўшма Штатлари Ҳукумати бундай битимнинг ба'зи натижаларини кўрсатиб ўтишни истайди. Швеция блан узоқ муддатни кўзда тутиб, икки давлат ўртасида савдо битими тузиш ҳақида музокара олиб борилаётган бўлса керак. Бу хилдаги битимга мувофиқ, Швециянинг четга чиқарадиган молларининг муайян миқдори СССРга юбориш учун ажратилган ва шунингдек Совет Иттифоқининг четга чиқарадиган молларининг талайгина қисми Швецияга юбориш учун ажратилади. Битимда кўрсатилган молларни сотиб олиш ёки сотиш соҳасида бошқа мамлакатларда юз бериши мумкин бўлган қулай савдо-сотиқ имкониятлари бўлишидан қат'ий назар шундай қилинади. Бошқа мамлакатларга мол чиқариш тўғрисидаги ёки ташқаридан мол олиш манбаи тўғрисидаги масаланинг шундай узоқ муддатни кўзда тутиб олдиндан ҳал этилиши икки давлат ўртасида тузиладиган битим савдо-сотиқни тўхтатиб қўйиш хавфини туғдиради ва шу блан кўп мамлакатлар ўртасидаги савдо-сотиқдан келиб чиқадиган имкониятларни амалга оширишга халақит беради. Бундан ташқари, бошқа мамлакатлар камситилган бўлади, улар битим амалда бўлган даврда мол чиқариш ёки мол олиш юзасидан Швеция ёки СССР томонидан белгиланган молларнинг бир қисмини сўраб олаолмайдилар. Швеция фермалари ёки СССРнинг битимда кўрсатилган молларни бошқа мамлакатларда сотиб ололмаслиги ёки сотолмаслиги натижасида ҳам бошқа мамлакатларнинг манфаатлари камситилиши мумкин, ҳолбуки бошқа мамлакатларда ҳам мол сотиб олиш ва сотиш учун шароит мавжуд бўлиб, шундай тартибда мол сотиб олиш ёки сотиш Швеция ёки СССР учун, шунингдек бошқа мамлакатлар учун иқтисодий жиҳатдан фойдали бўлур эди.

Нотанинг охирида қуйидагилар айтилади: Қўшма Штатлар Ҳукумати ўзининг умумий сиёсатига мувофиқ, Швеция блан СССР ўртасида тузилмоқчи бўлган битим тўғрисидаги фикрини Швеция Ҳукуматига ма'лум қилди. Қўшма Штатлар Ҳукумати СССР Ҳукуматининг 1942 йил 11 июньда ўзаро кўмаклашиш тўғрисида Қўшма Штатлар Ҳукумати блан СССР Ҳукумати ўртасида тузилган битимнинг VII моддасида баён қилинган принципларга мувофиқ келмайдиган ёки савдо-сотиқ ишларига доир масалалар юзасидан чақириладиган конференциянинг мақсадларига тўғри келмайдиган мажбуриятларни ўз устига олмаслигига ишонч билдиришни истайди.

Шу йил 26 августда СССР Ташқи Ишлар Министрининг ўринбосари В. Г. Деканозов Америка Қўшма Штатларининг Ишлар Вакили Э. Дюрброу жанобларига Совет Ҳукуматининг жавоб нотасини топширди.

Нотада қуйидагилар айтилади: Совет Ҳукумати Совет Иттифоқи Ҳукумати блан Швеция Ҳукумати ўртасида олиб борилаётган музокаралар масаласи юзасидан Америка Қўшма Штатлари Ҳукуматининг топширган баёнотидан ғоят таажжубланганлигини билдиради. Сўнгра, нотада айтилади: Америка Ҳукуматининг нотасида СССР блан Швеция ўртасида тузилмоқчи бўлган савдо битимнинг халқаро миқ'ёсдаги савдо-сотиққа ёмон та'сир кўрсатиши мумкинлиги ҳақида айтилган мулоҳазалар, айниқса бу савдо шартномасининг иккала мамлакатнинг манфаатига зарарли бўлиши эҳтимоли борлиги тўғрисида айтилган мулоҳазалар таажжублантирмай қололмайди. Совет Иттифоқи Ҳукумати савдо битимларининг ўзи учун ва Швеция Ҳукумати учун фойдали ёки зарарли бўлиши тўғрисидаги масалада Америка Қўшма Штатлари Ҳукуматидан маслаҳат олишга муҳтож эмас ва Швеция Ҳукумати ҳам бундай маслаҳатга муҳтож бўлмаса керак.

Нотада айтилади: СССР Ҳукумати Америка Ҳукумати нотасининг мазмунидан яна шунинг учун ҳам таажжубланадики, Қўшма Штатлар Ҳукуматининг ўзи Америка молларини сотиб олиш учун бошқа мамлакатларга бевосита ёки Экспорт-Импорт банки орқали узоқ муддатли қарз бериш тўғрисида улар блан узоқ муддатга мўлжалланган алоҳида-алоҳида кредит-савдо битимлари тузиб келмоқда. Америка Қўшма Штатлари Ҳукуматининг СССР блан Швеция ўртасида тузиладиган савдо шартномасини шу тарзда талқин қилиши Америка Қўшма Штатларининг ҳар икки мустақил давлат ўртасида савдо музокаралари олиб борилишига аралашиш йўлидаги бир уриниш деб тушинилиши мумкин, холос. Нотанинг охирида қуйидагилар айтилади: Қўшма Штатлар Ҳукуматининг нотасида, СССР 1942 йил 11 июньда Қўшма Штатлар Ҳукумати блан СССР Ҳукумати ўртасида тузилган битимнинг VII моддасида баён қилинган принципларга мувофиқ келмайдиган мажбуриятларни ўз зиммасига олмаса керак, деб умид билдирилади. Бу гаплар ҳам таажжублантиради, чунки мазкур битимнинг VII моддасидаги қоида ва низомларнинг СССР блан Швеция ўртасида олиб борилаётган савдо музокараларининг характерига ҳеч қандай алоқаси йўқ. (ТАСС).

Совет Иттифоқи блан Швеция ўртасидаги савдо музокаралари тўғрисида Швеция газетасининг ёзганлари

СТОКГОЛЬМ, 31 август (ТАСС). Швеция радиоси Америка Қўшма Штатларининг Стокгольмга ва Москвага нота юборганлигини эшиттирди. Ҳозирги вақтда Швеция блан Совет Иттифоқи ўртасида савдо битими тузиш тўғрисида музокара олиб борилмоқда. Америка Қўшма Штатлари бу битимга қарши э'тироз билдиради.

Швециянинг бу нотага қайтарган жавобида айтилишича, Швеция Совет Иттифоқи блан олиб борилаётган савдо музокаралари тўғрисида ажнабий давлатлар блан музокара қилишга унамайди. Шу блан бирга Швеция ҳукумати Швециянинг халқаро савдо муносабатларига доир масалалар блан ғоят қизиққанлигини та'кидлайди.

Швеция матбуоти билдиради: Швеция вакиллари Совет Иттифоқи блан савдо музокараларини давом эттириш учун келгуси ҳафтада Москвага қайтсалар керак.

Ҳукумат органи бўлмиш «Морген тиднинген» газетаси Америка нотасини шарҳлаб ёзади: Бу нота Швециянинг ички ишларига тўғридан-тўғри аралашувдан бошқа бир нарса эмас ва бу нота мамлакатдаги кишиларни таажжублантирмай ва ғазаблантирмай қололмайди. Сўнгра газета Швециянинг мазкур нотага қайтарган жавобида Швециянинг бу масалага қандай қараганлиги очиқ баён қилинган деб ишонч билдиради. Газетанинг фикрича, Совет Иттифоқи блан тузиладиган савдо шартномаси тўғрисида Швецияда бўлган ба'зи танқидлар Америка Қўшма Штатларида шартноманинг моҳияти ҳақида нотўғри тасаввур туғдирган.

Сўнгра, «Морген тиднинген» газетаси яқинда халқаро ярмаркада Швеция савдо министрининг айтган гапини кўрсатиб ўтади. Швеция савдо министри Швеция халқаро миқ'ёсдаги эркин савдо тарафдоридир, деган эди. Газета мақоланинг охирида қуйидагиларни ёзади: Европада аҳвол мушкул бўлган бир чоқда, Швециянинг Совет Иттифоқи блан савдо шартномаси тузиш йўлидаги ҳаракати эркин савдо сиёсатини амалга ошириш соҳасидаги биринчи қадамдир.

НЮРНБЕРГДА АСОСИЙ НЕМИС ҲАРБИЙ ЖИНОЯТЧИЛАРИ УСТИДАН СУД

Жиноий ташкилотлар тўғрисидаги масала юзасидан СССР бош қораловчиси ўртоқ Р. А. РУДЕНКОнинг охирги сўзи*)

Трибунал устави бу ташкилотлар тўғрисидаги ишни мумкин қадар пухта текширишни та'минлаш ниятида радио, матбуот ва махсус э'лонлар воситаси блан шу айбдор ташкилотларнинг а'золарини Трибуналга ўз изоҳотларини тақдим қилишга чақирди. Қамоқ лагерьларида ётган кишилардан қанчаси бу имкониятдан фойдаланишни истаганликлари Трибуналга ма'лум. Ёрдамчи комиссия тузилиши Трибуналга бу ташкилотларнинг а'золаридан жуда кўп кишининг фикрини эшитиш имкониятини берди. Бейинчалик бу кишиларнинг фикрини миллий судлар эшитиши ва уларни суд қилиши керак. Ана шундай мураккаб тайёргарлик ишлари натижасида ҳимоячилар танлаган бир груҳ гувоҳлар Трибунал олдида гувоҳлик берди. Қораловчилар тақдим этган аниқ далилларни инкор этишдан ожиз қолган ҳимоячилар ўз гувоҳлари воситаси блан бу далилларни бекор қилмоқчи бўлдилар.

— Жаноб судьялар! Биз бу гувоҳларни ва уларнинг гувоҳликларини эслаймиз. Агар гитлерчиларнинг ёлғончилиги ёвузликларнинг доимий ва ажралмас ҳамроҳи эканлигини исбот қилиш учун гувоҳлик керак бўлса, Кауфман, Сиверс, Манштейн, Рейнеке, Бест ва бошқаларнинг қалбаки гувоҳлиги бунга далил бўлаолади. Бу «гувоҳлар» ўзлари раҳбарлик қилган ташкилотларни оқлаш учун куракда турмайдиган бема'ни гапларни айтишгача бориб етдилар. СС ҳам, гестапо ҳам—му'табар кишилар жамияти олижаноб, кишилар клуби, қаҳрамонлар жамияти эмиш. Ҳимоячининг бундан аввал Розенбергни қаҳрамонлар жумласига киритиши бежиз эмас. Бу ташкилотлардаги ҳамма кишилар соф виждонли ва инсонга муҳаббат ҳисси блан тўлган кишилар эмиш. Агар айбдорларнинг ёки уларни ҳимоя қилучиларнинг сўзига қулоқ солсангиз, СС ташкилотидаги қабиҳ жаллодларнинг обергруппенфюрери яҳудийларни босқинчилар ва қотиллардан қутқазиш учун борган бўлиб чиқади, генерал Браухич эса, ўтакетган пацифист бўлиб чиқади.

Шуниси қизиқки, айбномада жиноий ташкилот деб топилган ҳамма ташкилотлар гувоҳларнинг айтишига қараганда, пок ва бегуноҳ ташкилотлардир. Агар ҳақиқатан ҳам шундай бўлса, у вақтда 12 миллион тинч аҳолини ким ўлдирган? Ҳарбий асирларни ким азоблаган ва босиб олинган ерлардан миллионларча кишини Германияда қул қилиб ишлатиш учун ким келтирган? Бунинг учун жавобгар киши йўқ эмиш!

Виждонли одамларни ўлдиришдан, номусни эса қалбаки қасам'ёд қилишдан қайтмаган кишиларнинг ёлғони, сурбетлик блан қилинган ва энг муқаддас нарсани ҳақорат қилган ёлғонни рад қилиб ўлтиришга ҳам арзимайди.

Жиноий ташкилотларнинг ишини кўриш муносабати блан қораловчилар қўшимча равишда жуда муҳим ҳужжатларни тақдим қилдилар. Бу ҳужжатлар гитлерчи жиноий ташкилотларнинг янги ёвузликларини фош қилади.

Инкор этиб бўлмайдиган фактлар аниқланди. Қонуннинг қат'ий талаби равшан. Энди хулосалар чиқариш пайти келди.

Нацистлар партиясининг 1934 йилда бўлган қурултойида Гитлер бундай деган эди:

«Бизни давлат вужудга келтирган эмас, биз давлатни вужудга келтирмоқдамиз. Эҳтимол, ба'зи кишилар бизни партия деб, иккинчи бирлари ташкилот деб, бошқалари яна бирор нарса деб ҳисоблайдилар, лекин биз аслда ким бўлсак, ҳақиқатда шундай кишилармиз».

Ҳозир давом этаётган суд ҳар хил номлар блан (министрлар, гаулейтерлар, обергруппенфюрерлар ва бошқалар номи блан) турли вазифаларда иш кўрган, ўзлари тузган жиноий ташкилотлар ўраб олинган, миллион-миллион герман гражданларини ўз панжаларига олган жиноий фитначилар тўдаси тепасида турган оберфюрер Гитлернинг ким эканлиги тўғрисидаги саволга муфассал ва аниқ жавоб беради. Гитлерчилар Германиясидаги сиёсий тузимнинг яққол тасвири ана шундай.

Фитна борлигини э'тироф қилганимиздек, айбномада кўрсатилган ташкилотларни жиноий ташкилотлар деб э'тироф қилиш ҳам, шу сабабдан барча ҳурриятпарвар халқлар ташналик блан кутган одил суднинг тантана қозониши учун зарур шартдир.

Қораловчилар жиноий ташкилотлар деб танишни зарур ҳисоблаган айрим ташкилотлар тўғрисида менинг ҳурматли шерикларим келтирган аниқ далилларга қўшимча равишда қуйидагиларни айтишни зарур деб ҳисоблайман.

ГИТЛЕРЧИЛАР ПАРТИЯСИНИНГ РАҲБАР ХОДИМЛАРИ

Айбноманинг «нацистлар партияси — умумий план ёки фитнанинг маркази» деган сарлавҳали бобининг 1-нчи бўлимидаги 4-нчи «п» ва «а» бандида бундай дейилади:

«1921 йилда Адольф Гитлер 1920 йилда ташкил қилинган, нацистлар партияси деб аталган герман национал-социалистлар партиясининг бош раҳбари ёки «фюрери» бўлиб олган. Нацистлар партияси ўзига қарашли ёрдамчи ташкилотлар блан биргаликда айбдорлар блан уларнинг шерикларини жипслаштириш қуроли ва уларнинг фитначиликдан иборат мақсад ва вазифаларини бажариш қуроли бўлган».

Суд тергови бу хулосани тамомила тасдиқлади.

Гитлерчилар тўдаси томонидан қилинган жуда кўп жиноятларга гитлерчилар партияси раҳбарлик қилган ва бу тўдани мазкур жиноятларни қилишга руҳлантирган. Демократик мамлакатлардаги халқларнинг тинчлигига ва хавфсизлигига қарши фашистлар фитнасини уюштирувчи куч гитлерчилар партияси бўлган.

Кўпгина айбдорлар ва ҳимоячилар томонидан чақирилган «гувоҳлар» ўзларини Германияни бошқа давлатларнинг ҳужумидан ҳимоя қилган миллатчилар деб атадилар. Бу—бориб турган ёлғондир. Фақат ёлғончиларгина Австрия, Чехословакия, Польша, Норвегия, Дания, Бельгия, Голландия, Югославия, Совет Иттифоқи ва бошқа ҳурриятпарвар мамлакатлар Германиянинг бутунлигига ва мустақиллигига ҳужум қилдилар деб айтишлари мумкин. Ҳақиқатда эса немис фашистлари империалистлардир. Уларнинг асосий ва асл мақсади—урушқоқ немис капитализмининг экспансиясини та'минлаш учун бошқа мамлакатларнинг ерини босиб олишдир. Улар ўзларини ёра уялмай социалист деб атадилар. Халқнинг барча демократик эркинликларини йўқ қилган ва бу эркинликлар ўрнига қамоқ лагерьларини ташкил қилган, фабрика ва заводларда ишчиларни қул қилиб ишлатган, Германия қишлоқларида ва босиб олинган мамлакатларда крепостнойлик тартибини тиклаган немис фашистларини фақат учига чиққан демогогларгина ишчи ва деҳқонлар манфаатини ҳимоя қилучилар деб айтишлари мумкин.

Агар бу империалистлар ва тескаричилар «националистлар» ва «социалистлар» либосини кийиб олган эканлар, улар буни фақат халқни алдаш учун қилдилар.

Бошқалар устидан ҳукмронлик қилиш, ўзгалар ерини босиб олиш ва одамларни ўлдириш ғоялари нацистлар партиясининг программасига ёзилган.

Немис фашистлар партиясининг Лей таҳрори остида йилда бир марта чиқиб турган нашрларидан бирида бундай дейилган эди:

«Программа — бу, немис фашистлар партиясининг сиёсий негизи, демак давлатнинг асосий қонунидир. Барча ҳуқуқий принциплар партия программаси руҳида қўлланмоғи керак. Фюрер ҳокимиятни қўлга олгандан кейин партия программасининг асосий қисмини асосий принципларидан тортиб майда тафсилотларигача амалга ошира олди».

Қора курсида ўтирган айбдор нацист йўлбошчиларни Освенцим ва Майданик, Бабье-Яр ва Треблинка жаллодларидан ажратиш мумкин бўлмаганидек, гитлерчилар партиясини ҳам гитлерчилар ҳукуматидан, СС, гестаподан ва гитлерчилар усул идорасининг бошқа жиноий ташкилотларидан ажратиш мумкин эмас.

«Менинг нимага эришганлигимни партия билади, — деди Гитлер, — партия мени улуғ киши қилди ва мен ҳам партияни улуғвор қилдим».

Шуни эслатаманки, бирмунча кейинроқ, 1933 йил 1 декабрьда, «Партиянинг ва давлатнинг бирлигини та'минлаш тўғрисида» қонун чиқарилди. Бу қонунда бундай дейилган эди: «Национал-социалистлар революцияси ғалаба қозонгандан кейин, немис-фашистлар партияси немис давлат партиясидир ва давлат блан чамбарчас боғлангандир.

Партия ташкилотларининг давлат муассасалари блан яқиндан ҳамкорлик қилишини та'минлаш учун фюрер ўринбосари империя ҳукуматининг а'зоси қилиб тайинланади».

Бу қонуннинг 3-нчи моддасида фашистлар партияси ва штурм отрядларининг а'золари (шу жумладан бу ташкилотларга бўйсунган ташкилотларнинг а'золари ҳам) «национал-социалистлар давлатининг раҳбарлари ва ҳаракатга келтирувчи кучлари» деб э'лон қилинди.

1933 йил 1 декабрь қонуни шундай бир асосий чора бўлганки, бу чора Германияда сиёсий ҳокимиятни тамомила жиноий нацистлар партиясининг раҳбар ходимлари қўлига бериб қўйди, чунки бу қонун нацистлар партияси давлатни ўзида гавдалантирувчи партия деб ҳисоблар эди.

Гитлерчилар халқ оммасини фашистлар усул идораси томонига тортиш учун, миллатчилик ҳисларини қизитиш ва иқтисодий масалалар соҳасида мисли кўрилмаган демогогияга берилиш блан бир қаторда, ёра уялмасдан одамларни пул бериб ўзларига қаратиш йўлига ҳам кирдилар. Йирик ташкилотлар: гитлерчи ёшлар союзи, «ишчилар фронти», штурмчилар, СС-чилар ташкилотлари ва бошқа ташкилотлар тузилди. Гитлерчилар ана шу ташкилотлардаги жуда кўп сонни ташкил этган а'золарни ҳар хил имтиёзлар ва моддий енгилликлар бериш йўли блангина эмас, балки биргалашиб қилган жиноятлар блан ҳам фашистлар усул идораси блан боғлаб қўйдилар. Гитлерчилар усул идорасидан норози бўлган унсурларга қарши эса, кенг тармоқ ёйган иғвогарлик, жосуслик, хоинлик шохобчалари, қамоқ лагерьлари, одамларни отиш тўғрисида шошма-шошарлик блан ҳукм чиқарадиган судларга эга бўлган жаллодлик машинаси ишга солинди.

Нацистлар партиясидаги раҳбарлик лавозимларининг террорчи ташкилотлар — СС, СД, гестапо ва ҳукуматдаги раҳбар лавозимларнинг бир-бирига боғланиши фашист фитначиларнинг планларини амалга ошириш учун ёрдам берди, герман халқини ва давлатини итоатда тутиш ва уни назорат қилиб туриш планларини амалга оширишни осонлаштирди.

СС рейхсфюрери Гиммлер — шу блан бирга немис фашистлар партиясининг рейхслейтери ҳам эди.

Рейхслейтер Розенберг — СС ва СА генерали ҳам эди.

Ташқи ишлар министри Риббентроп — СС генерали ҳам эди, фюрер ўринбосари Гесс эса — шу блан бирга империя министри ҳам эди.

Махфий кенгаш раиси Нейрат СС генерали бўлган, гестапо раҳбарларидан бири Бест эса — гитлерчилар партиясининг крейслейтери бўлган ва ҳоказо.

Гитлерчи фитначилар ўз партияларининг ёрдами блан Германия устидан назорат қилишни тамомила ўз қўлларига олиб, ўз агрессив планларини амалга оширишга киришганлар. Гитлер 1938 йил 20 февральда рейхстагда сўзлаган нутқида бундай деган эди:

«Национал-социалистик революциянинг буюк хизмати — ташқи ва ички ишларда национал-социалистлар партиясининг Германия устидан ҳамда Германиядаги ҳамма уюшма ва ташкилотлар устидан тўла ҳукмронлик қилишидадир... Ҳамма ташкилотлар олий сиёсий раҳбарларнинг назорати остида ишлайди».

Мен ўзимнинг охирги нутқимда, немис-фашистлар партияси Борман раҳбарлиги остида герман махфий полицияси ва СС блан яқиндан биргалашиб ҳаракат қилган раҳбар полиция ташкилотига айланди, немис-фашистлар партиясининг бутун аппарати гитлерчилар Германияси раҳбарларининг жиноий агрессив планларини амалга оширишга тортилди, немис-фашистлар партиясининг аппарати немис ҳарбий ва граждан ма'мурларининг ҳарбий асирлар меҳнатидан ва немислар босиб олган ерлардан қулликка ҳайдаб келтирилган кишиларнинг меҳнатидан фойдаланиш йўлидаги тадбирларини амалга оширишда актив қатнашди, деган эдим.

Судда Геббельснинг ёлғони, Гиммлернинг террорчилиги ва Риббентропнинг хоинлиги тўғрисида айтилган сўзлар тамомила гитлерчилар партиясига ҳам тааллуқлидир. Қораловчилар томонидан Геринг ва Гесс, Розенберг ва Штрейхер, Ширах ва Франк, Шпеер ва Заукельларнинг жиноий фаолияти тўғрисида келтирилган далиллар шу блан бирга немис-фашистлар партиясига қарши келтирилган далиллар ҳам эди, чунки бу айбдорлар мазкур партиянинг йўлбошчиларидир. Бу далиллар гитлерчилар партиясини Халқаро Ҳарбий Трибунал уставининг 9-нчи моддасида айтилган жиноий ташкилот деб таниш учун албатта кифоядир. Бироқ, қораловчилар партиядаги оддий а'золарнинг жавобгарлиги масаласини ўртага қўймайдилар, чунки бу а'золарнинг кўпи ҳозир қора курсида ўтирган айбдорларга ишониш орқасида бу йўлга кирганлар.

Биз айбномага тўла мувофиқ равишда гитлерчилар партиясининг раҳбарлик қилган составинигина жиноий ташкилот деб таниш масаласини қўямиз, чунки бу партиянинг раҳбарлик қилучи состави партиянинг ақл-идроки ва ҳаракатга келтирувчи кучи эди, бусиз гитлерчи фитначилар ўз планларини амалга ошираолмас эдилар.

Раҳбар ходимлар гитлерчилар партияси ичида му'табар кишилар ҳисобланиб, уларга махсус ҳуқуқлар берилган. Сиёсий раҳбарлар фюрерлик принципига мувофиқ уюштирилган. Фақат Гитлергина эмас, балки партиянинг бошқа раҳбарлари ҳам ўз вазифасига яраша фюрер деб ҳисобланган.

Немис-фашистлар партияси уставининг ташкилий масалаларга доир қисмида «партия ташкилотининг негизи — фюрерлик принципидир» дейилади.

Ҳарбир сиёсий раҳбар қасам'ёд қилган. Партия уставига мувофиқ қасам тексти қуйидагича бўлган: «Мен Адольф Гитлерга доимо содиқ бўламан деб қасам'ёд қиламан. Мен унга ва у тайинлаган раҳбарларга сўзсиз итоат қилишга қасам'ёд қиламан».

Барча сиёсий раҳбарлар махсус танлаб тайинланган. Фарқ фақат шундан иборат бўлганки, ба'зи рейхслейтерларни, гаулейтор ва крейслейтерларни Гитлер ўзи тайинлаган, бошқаларини бошқармалари ва бўлимларининг я'ни ГАУ ва крейс раҳбарларини, шунингдек оргегруппенлейтерларни — гаулейтер тайинлаган, целенлейтерлар каби сиёсий раҳбарларни эса крейслейтер тайинлаган.

Жаноб судьялар, ана шу рейхслейтер ва гаулейтерларнинг кўпи кўз олдингиздан ўтди.

— Қора курсида рейхслейтерлардан Розенберг, Ширах, Фрик ўтирибдилар. Улар рейхслейтерлардан судда ҳозир бўлмаган Борман, Гиммлер, Лей, Геббельс блан биргаликда гитлерчилар партияси ва ҳукуматининг раҳбар ходимлари бўлганлар. Улар фашистлар фитнасига ҳам раҳбарлик қилганлар.

(ДАВОМИ УЧИНЧИ БЕТДА)

*) Боши «Қизил Ўзбекистон»нинг шу йил 5 сентябрь сонида босилган.

НЮРНБЕРГДА АСОСИЙ НЕМИС ҲАРБИЙ ЖИНОЯТЧИЛАРИ УСТИДАН СУД

Жиноий ташкилотлар тўғрисидаги масала юзасидан СССР бош қораловчиси ўртоқ Р. А. РУДЕНКО нинг охирги сўзи

(БОШИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Ана Франкония гаулейтери Штрейхер ўтирибди. Қул сотучи Заукель — Тюрингия гаулейтери бўлган. Сиз Эрих Кохнинг Украинада жаллодлик қилганп тўғрисидаги сўзларни эшитдингиз. Эрих Кох ҳам гаулейтер эди. Қуйи Штирия гаулейтери Юберрейтер Югославияда одамларни кўплаб отишга ва ўлдиришга раҳбарлик қилган. Мен унинг фаолияти тўғрисида бирқанча қисқа ёзмаларни кўрсатиб ўтаман.

«1942 йил 20 июньда Цилли районида ҳисобот даври ичида 105 киши отилди ва 362 киши қамоққа олинди... хавфсизлик полициясининг бошлиғи яқин икки ҳафта ичида турмани тозалайди. Маҳбусларнинг бир қисми бошқа турмаларга кўчирилади, бир қисми отиб ташланади. Шундай қилиб, биз яқинда бошланадиган кенг компания учун бино тайёрлаймиз».

«1942 йил 30 июньда Циллида 67 киши отилди. Улар орасида хотин-қизлар олти киши» ва ҳоказо.

Гаулейтер Вагнер Эльзасда, гаулейтер Тербовен Норвегияда ваҳшиларча ҳукмронлик қилган. Немис-фашистлар партиясининг чет эллар ташкилотининг раҳбари гаулейтер Боле чет элларда кенг ҳажмда жосуслик-қўпорувчилик-террорчилик иши олиб борган ва бу ташкилотларга раҳбарлик қилган, турли мамлакатларда «бешинчи колонналар» тузиш блан шуғулланган.

1939 йил 1 сентябрьда чиқарилган декретга биноан, ўнолти гаулейтер мудофаа ишлари юзасидан империя вакили қилиб тайинланган. Кейинчалик, ҳарбий резервларни яна сафарбар қилиш зарур бўлиб қолганлиги сабабли, гаулейтерлар тобора муҳимроқ вазифаларни бажардилар. Ҳар бир ГАУ (область) империяни мудофаа қилиш области бўлиб қолди ва ҳарбир гаулейтер бу областьнинг комиссари бўлди. Империя мудофаа министрлари кенгашининг 1942 йил 16 ноябрьда чиқарган декретига биноан, «уруш давомида гаулейтерларга алоҳида вазифалар юклатилади». Уруш вақтида гаулейтерларга муҳим ҳарбий вазифалар топширилди, герман ҳарбий экономикасининг ҳамма тармоқларини гаулейтерлар мувофиқлаштириб олиб борди.

Урушнинг охирида гаулейтерлар тегишли районларда фольксштурм қўмондонлари бўлди.

1945 йил март ойида Шпеер саноат корхоналарини, кўприкларини, темир йўлларни ва алоқа воситаларини ялпи вайрон қилиш юзасидан Гитлернинг вакили қилиб тайинлангач, у ўз телеграммасини гаулейтерларга юборди, чунки жойларда ана шу муҳим объектларни вайрон қилишга гаулейтерлар раҳбарлик қилди.

Ана шуларнинг ҳаммасидан кейин ҳимоячилар гитлерчилар партиясини қандайдир бир жамияти хайрия ташкилоти деб, бу партиянинг раҳбарларини эса етимларни ўз тарбиясига олган онахонлар деб кўрсатишга уринмоқдалар, аниқ-ойдин масалани қамоққа олинган фашистлар сақланган турли турма ва қамоқ лагерьларидан тўпланган жуда кўп ёзма гувоҳликлар блан чалкаштириб юборишга интиладилар. Ҳимоячи Серватиус бу ёзма гувоҳликларининг далиллик кучи шубҳали эканлигини тушинади.

Серватиус энг сўнгги далилини келтириб, бундай дейди: «Ҳимоячи Австрияга боролмади, совет зонасидан гувоҳлик хатлари келмаётир». Лекин шу гаплардан кейин ҳимоячилар чақирган гувоҳларнинг гаплари ишонтирарлик бўлиб қоладими? Серватиуснинг Австрияда бўлолмаганлиги аҳволни ўзгартирадими? Серватиусга совет оккупация доирасидаги ҳамма лагерьларга бориши учун кенг имконият берилди. У ба'зи лагерьларда бўлди. У ташкилот а'золарининг Трибуналга ариза бериш ҳуқуқи, Трибунал олдида чиқиб гапириш ҳуқуқи борлиги ҳақида совет оккупация доирасида нашр қилинган газеталарда бирнеча марта э'лон қилинганлигини, бу тўғридаги билдириш радиода ҳам эшитдирилганлигини билади.

Серватиус буннинг ҳаммасини билади, шунга қарамай у Трибунални чалғитишга уринади. У бошқа масалаларда ҳам Трибунални чалғитишга уринди. Серватиус, сиёсий раҳбарлар гуруҳи йўқ эди, «сиёсий раҳбар» деган та'бир расмий та'бир эмас эди, деган да'восини та'кидлаш учун Гесснинг буйруғини далил қилиб келтирганида, Гесснинг бу буйруғида «сиёсий раҳбарлар» та'бири ўз-ўзидан ма'лум та'бир бўлиб, у амалда қолади» дейилганлиги тўғрисида индамайди.

Серватиус, қораловчилар миллионларча немисларни айбламоқчилар, деган демогогик ният блан немис-фашистлар партиясининг раҳбар ходимлари сонини сун'ий суратда икки миллион бир юз минг кишигача кўпайтиради. Шу блан бирга у, кўзга кўринган фашист йўлбошчиларини қонунга мувофиқ жавобгарликка тортишдан яшириб қолиш учун, гаулейтерлар орасида 140000 киши фақат «фахрий ходимлар» эди деб ҳеч бир асоссиз да'во қилади.

Ҳимоячилар томонидан гувоҳ сифатида чақирилган, 1921 йилдан немис-фашистлар партиясининг а'зоси ва 20 йил гаулейтер бўлган ашаддий фашист Кауфман гитлерчи фитначиларининг жиноятларини бутунлай билмас эмиш, у социалист бўлиб, «фақат аҳолининг фаровонлиги тўғрисида ғамхўрлик қилган», эмиш.

Ҳимоячиларнинг яна бир гувоҳи, 12 йил бўйи ортс-группенлейтер бўлиб келган Ганс Вейшейдер ўз сўзида бундан ҳам ошиб кетди. Унинг 12 йил мобайнида ҳатто «Майн кампф» китобини ўқиш учун ҳам вақти бўлмаган эмиш.

1934 йилдан крейслейтер бўлмиш учинчи гувоҳ Мейер Вендеборн ўз шерикларини оқлаш ниятида ҳатто Кауфмандан ҳам ошиб кетди. Агар Кауфман «блоклейтер ва целленлейтерлар сиёсий раҳбарлар қаторига кирар эдими» деб берилган саволга «ҳа» деб жавоб қайтарса Мейер Вендеборн бу саволга «йўқ» деб жавоб қайтарди.

Ҳимоячиларнинг йўли асоссиз эканлигини кўрсатиш учун бошқа бирқанча мисоллар келтириш мумкин бўлур эди. Лекин Кауфман, Вендеборн ва бошқа шунга ўхшаш гувоҳларни чақираётган ҳимоячилар блан баҳслашиб ўлтиришни зарур деб ҳисобламайман.

Гитлерчилар Германиясининг сиёсий раҳбарлари орасида (ҳимоячиларнинг 12-нчи сонли ҳужжатидан аниқланишича, бу та'бир Гесснинг 1935 йил 27 июльдаги фармойиши блан қонунлаштирилган) — немис-фашистлар партиясининг раҳбар ходимлари орасида «хохайтстрегерлар» — ҳокимият намоёндалари деб аталган айрим гуруҳ бор эди, бу гуруҳ алоҳида ўрин тутар эди.

«Хохайтстрегер» бўлган сиёсий раҳбарларнинг алоҳида ўрин тутиши «немис-фашистлар партиясининг тузилиши тўғрисидаги китобда (уставда) ва «дер хохайтстрегер» номли махсус журналда кўрсатилган. Бу журнал немис фашистлар партияси, СС ва СА раҳбар ходимларининг ма'лум доиралардан ташқари ҳамма кишилар учун махфий деб ҳисобланади.

«Дер хохайтстрегер» журналининг мундарижасидан ма'лум бўлишича, фашистлар партиясининг раҳбар ходимлари фашистлар фитнасини амалга ошириш вақтида кўрилган чора ва тадбирларга доимо катта э'тибор бериб келганлар. 1937—38 йилларда журнал яҳудийларга қарши туҳматдан иборат мақолалар, шу жумладан машъум Лейпинг мақолаларини бостан, черковни ҳақорат қилган, Германиянинг ерини кенгайтириш ва мустамлакалар босиб олиш зарурлигини да'во қилган, армияни моторлаштириш ҳақида, умумий овозга қўйиш вақтида гитлерчилар учун зарур натижаларга эришиш мақсадида нацистлар ячейкаларидан ва уюшмаларидан фойдаланиш тўғрисида мақолалар босган, фюрерлик, ирқ назарияси ва бошқа шу каби ғояларни пропаганда қилган.

Журнал бу ғояларни ҳарбир сонида такрорлайди. Ана шундан кейин ҳимоячилар гитлерчилар партиясининг раҳбар ходимлари гитлерчи фитначиларининг планларини билмас эдилар деб да'во қилишга уринадилар.

Гитлерчилар гестапо ва СД блан бўлган жирканч алоқаларини рад этишга жон-жаҳдлари блан уринадилар, лекин уларнинг бу алоқаси шубҳасиздир.

Борман 1935 йил 26 июньдаёқ фармойиш чиқариб, бундай деб кўрсатган эди:

«Партия органлари блан унинг ташкилотлари ва давлат махфий полицияси (Гестапо) раҳбарлари ўртасида қаттиқ ҳамкорлик ўрнатиш мақсадида, фюрер ўринбосари партиянинг ва унга қарашли ташкилотларнинг ҳамма катта митингларига гестапо раҳбарларини чақиришни сўрайди».

Борман имзоси блан 1935 йил 14 февральда берилган бошқа бир фармойишда бундай дейилади:

«Партиянинг муваффақиятли ишлаши асосан СД ишига боғлиқ бўлганлиги сабабли, унинг иш ҳажмини айрим шахсларнинг муваффақиятсизликка учраши натижасида рўй бераётган ҳужумларга боғлиқ қилиб қўйиш ярамайди. Аксинча, унга астойдил ёрдам бериш керак».

Трибунал иҳтиёрида жуда оғир жиноятлар тўғрисида кўп далиллар бор. Бу жиноятларда нацистлар партиясининг рейхслейтерлардан тортиб блоклейтерларгача ҳамма раҳбар ходимлари қатнашган. Мен булардан ба'зиларинигина эслатиб ўтаман.

Петтау округи крейслейтори гитлерчи фитначиларнинг Югославия халқларини қулликка тушириш тўғрисидаги планларини амалга ошириб, оргсгруппенлейтер ва блоклейтерлар ёрдами блан, словен тилида ёзилган барча лавҳаларни, жадвал, плакат ва бошқаларни нобуд қилган. Бу фашист ҳукмдор шу даражагача бориб етганки, у группенлейтерларга «ҳамма бут ва черковларга словен тилида ёзилган сўзлар дарҳол ва қолдирилмай ўчириб ташлансин» деб буюрган.

Борман 1944 йил 13 сентябрьда барча рейхслейтер, гаулейтер ва крейслейтерларга ёзган хатида «ҳарбий асирларнинг кучидан фойдаланган вақтда партия блан ҳамкорлик қилиш» масаласида қуролли кучлар қўмондонлиги блан келишув бўлганлиги ҳақида хабар қилиб, бундай деб ёзади: «шу сабабдан ҳарбий асирларга доир ишларда қатнашаётган офицерларга хохайтстрегерлар блан яқиндан ҳамкорлик қилиш тўғрисида фармойиш берилди; ҳарбий асирлар лагерьларининг комендантларига крейслейтер ихтиёрига дарҳол алоқачи офицерлар юбориш ҳақида буйруқ берилди».

Бундай ҳамкорликнинг қандай натижалар берганлиги ва Германияда ҳарбий асирлардан қандай фойдаланилганлиги ҳаммага ма'лумдир.

Заукельнинг ишчи кучлардан фойдаланиш бўйича бош вакил қилиб тайинланиши муносабати блан 1942 йил 27 мартда Геринг томонидан чиқарилган буйруқда, Заукель «партия органларига, партиянинг бўлимларига ва унга қарам бўлган ташкилотларга ҳам фармойиш беролади» дейилган.

Заукель бу ҳуқуқдан фойдаланган. Заукель «фюрер туғилган кунда чиқарилган программасида», «фюрер ва рейхсмаршал жанобларининг, шунингдек партия маҳкамаси бошлиғининг ижозати блан» Германия империясидаги барча гаулейтерларни ўз вакиллари қилиб тайинлаганлигини ёзади. Гаулейтерларнинг вазифаларини Заукель бундай деб ифодалаган:

«Ишчи кучлардан фойдаланиш соҳасида мумкин қадар кўпроқ муваффақиятга эришиш мақсадида барча давлат, партия, ҳарбий ва хўжалик ташкилотларининг ўзаро доимо биргалашиб ишлашини та'минлаш».

1944 йил 25 сентябрьда Гиммлер «ажнабий ишчилар ўртасида интизомни мустаҳкамлаш ва уларнинг иш унумини ошириш тўғрисида» махфий буйруқ чиқарган. Гиммлер бу буйруғида қуйидаги мажбуриятларни юклайди: «...корхоналар ҳузуридаги партия раҳбарлари ажнабий ишчиларнинг аҳвол руҳиясини диққат блан кузатиб турсинлар. Шу мақсадда партия, давлат ва хўжалик ташкилотлари гестапо блан яқиндан ҳамкорлик қилишлари зарур».

Сўнгра бу буйруқда айтилишича, немис-фашистлар партиясининг корхоналарда ишлаётган ҳамма а'золари, крейслейтернинг кўрсатмасига биноан ва ортсгруппенлейтер воситаси блан «ажнабий ишчиларни доимо диққат блан кузатиб туришлари ва сезилиб қолган ҳамма нарсалар тўғрисида, мудофаа вакилларига билдириш учун корхоналар ҳузуридаги партия раҳбарларига албатта хабар қилиб туришлари керак. Доимий мудофаа вакили бўлмаган жойларда бундай ма'лумотлар ортсгруппенлейтерга топширилар эди.

Гиммлернинг буйруғида кўзда тутилишича, «бирлашган сиёсий раҳбарликни та'минлаш мақсадида контрразведка вакиллари гестапо раҳбарлари блан ҳамкорлик қилмоқлари керак. Крейслейтерлар зарур пайтларда уларни йиғилишлар ўтказиш учун тўплаб турадилар».

Крейслейтерлар ва ортсгруппенлейтерларнинг «сиёсий раҳбарлиги» ана шундан иборат бўлган. Блоклейтерлар ҳам ана шундай жосуслик вазифаларини бажарганлар. Бу «герман фашистлар партиясининг тузилиши тўғрисидаги китоб»да очиқдан-очиқ айтилган.

«Блоклейтер зарарли хабарлар тарқатаётган ҳамма кишиларни аниқлаши ва буни давлат ма'мурларига хабар қилиш учун ортсгруппенлейтерга билдириши керак».

Блоклейтер ўзига сиёсий жиҳатдан ишониб топширилган аҳоли ва фашистлар партиясининг а'золари ўртасида национал-социалистлар мафкурасини тарғиб қилган, у гитлерюгенд, СА, СС ва ДАФ (дейче арбейтерфронт) ташкилотларига а'золар тўплаган, у национал-социалистлар чақирган йиғилишларга боришни, намойишларда қатнашиш ва бошқаларни та'мин қилган.

«Блоклейтер доимо национал-социалистик пропаганда олиб боради».

Нацистлар пропагандасининг нимадан иборат бўлганлигини ҳамма яхши билади.

«Биз яна қўлга қурол олмоқчимиз! — деб ёзади Гитлер. Шу сабабдан боланинг алифбесидан тортиб энг сўнгги газетагача ҳамма, ҳарбир театр ва ҳарбир кино, плакатлар учун қўйилган ҳарбир устун ва э'лонлар ёпиштириш учун қўйилган ҳарбир бўш тахта ана шу ягона вазифани бажаришга хизмат қилмоғи керак».

Гитлернинг бу сўзларини ҳарбир немис билган деб айтиб бўлмайди, лекин ҳарбир немис ўз районидаги блоклейтерни билар эди. Бу блоклейтер доимо фашистлар заҳарини тарқатиб турди, одамларнинг миясини заҳарлади, гитлерчи фитначиларнинг умумий планларини бажаришга ёрдам берди.

Блоклейтерлар кичик фюрерлар эди, аммо улар ўз районида яшовчи аҳоли устидан ҳокимлик қилишда жуда катта ҳуқуққа эга эдилар.

Блоклейтерлар агрессив урушлар олиб бориш планларини тузмадилар, албатта. Лекин улар бу планларини амалга ошириш йўлида кўп хизмат қилдилар.

Улар фашистлар фитнасининг маркази бўлган нацистлар партиясининг жуда муҳим бир қисми эдилар.

Ана шунинг учун биз нацистлар партияси раҳбарлари тудасини, катта ва кичик ҳамма фюрерларни, рейхслейтер ва гаулейтерларни, крейслейтер ва ортсгруппенлейтерларни, целленлейтер ва блоклейтерларни — фашистлар диктатурасининг мудҳиш ишларига раҳбарлик қилган ҳамма ходимларни жиноий ташкилот деб танишни талаб қиламиз.

(ДАВОМИ КЕЛГУСИ СОНДА)

Париж Сулҳ Конференциясида

СССРГА ТЕГИШЛИ РЕПАРАЦИЯ ҲАҚЛАРИНИ ТЎЛАТДИРМАСЛИК ЙЎЛИДАГИ ЯНГИ УРИНИШ БАРБОД БЎЛДИ

ПАРИЖ, 30 август **(ТАСС махсус мухбиридан).** Австралия делегациясининг СССРга тегишли репарация ҳақларини тўлатдирмаслик ва репарациялар тўғрисидаги масалани алоҳида комитетга топшириш йўлидаги уриниши шармандаларча барбод бўлганидан кейин, бугун Италияга доир иқтисодий масалаларни кўрувчи комиссияда Совет Иттифоқига тўланиши лозим бўлган репарацияларни тўлатдирмаслик йўлида яна бир марта уриниш бўлди. Бу сафар Канада делегацияси Италия блан тузиладиган сулҳ шартномаси лойиҳасига қарши чиқди. Австралия делегацияси ҳам дарҳол Канада делегациясининг фикрига қўшилди.

Италияга доир иқтисодий масалаларни кўрувчи комиссия бугун сулҳ шартномасининг репарациялар масаласини баён қилувчи 64-нчи моддасини амалий суратда қараб чиқишга киришмоғи керак эди. Бу модданинг биринчи пунктида Италия Совет Иттифоқига 100 миллион америка доллари миқдоридаги репарацияни 7 йил мобайнида тўлаши лозим дейилади. Бу модданинг шундан кейинги пунктларида репарация ҳақлари қайси манба'лардан тўланиши кераклиги кўрсатилади.

Мажлис раиси шу модданинг биринчи пунктини муҳокамага қўйган вақтда Канада вакили Уиллгресс бу модда юзасидан Канада делегациясининг ҳечқандай э'тирозлари йўқ деди ва шунга қарамай, комиссия томонидан тузилган кичик комитет ўз ишини тамомлаганига қадар бу моддани қабул қилмасликни таклиф этди. Комиссия мазкур кичик комитетга бошқа давлатларнинг репарациялар тўғрисида Италияга қўйган талабларини ўрганишни топширган эди. Канада вакили СССР га тўланадиган репарациялар миқдорини бошқа мамлакатларга қанча миқдорда репарация ҳақи тўлашга қараб белгилаш керак деди.

Буюк Британия вакили бу таклифга қарши э'тироз билдирди. Буюк Британия вакили комиссия бу моддани қабул қилиш блан репарациялар ҳақидаги бошқа талаблар тўғрисидаги масалани ҳал этиш учун мустаҳкам асос яратади, деди. У сулҳ шартномаси лойиҳасида СССР фойдасига кўрсатилган репарациялар миқдори СССРга етказилган зарарнинг бир оз қисминигина қоплайди деб эслатиб ўтди. Шундан кейин СССР вакили Вишинский гапирди.

А. Я. ВИШИНСКИЙ СЎЗИ

КАНАДА ДЕЛЕГАЦИЯСИНИНГ НАЙРАНГИ ФОШ ҚИЛИНДИ

«Совет делегацияси,—деди Вишинский,— гап совет халқининг ва Совет Иттифоқининг бевосита манфаатлари тўғрисида борган бу йўлда қандайдир тўсқинлик пайдо бўлишини кўп марта та'кидлади. Австралия делегацияси шундай тўсқинликни вужудга келтириш ва Совет Иттифоқининг адолатли талабларини қондиришга халақит бериш учун бу комиссияда кўп ҳаракат қилди. Вакиллар буни эсда тутадилар. Бундай уринишлар барбод бўлди, шармандаларча барбод бўлди деб қочиқиш блан айтаман. Аммо, бир мамлакат делегациясининг барбод қилинган найранги бошқа мамлакат вакилларини тинчитмаётган бўлса керак. Бугун комиссиямизнинг муваффақиятли ишига халақит бериш йўлида янги уриниш бўлганлигини кўриб турибмиз. Шу сабабдан, мен Уилгресснинг сўзини жавобсиз қолдиролмайман. Унинг сўзини шунинг учун ҳам жавобсиз қолдиролмайманки, у Канаданинг Совет Иттифоқидаги элчисидир. Фикримча, у репарация масаласининг Совет Иттифоқи учун қандай аҳамиятга эга эканлигини бошқа ажнабийлардан кўра, яхшироқ тушина олар эди. Уилгресс бутун уруш йилларида Совет Иттифоқида бўлди, у мамлакатимизни кўриб билди, у СССР территориясидаги уруш ҳаракатларини кўриб турди. Лекин шунга қарамай, Канада вакили Министрлар кенгашининг ҳеч кимда шубҳа қолдирмаган ҳаққоний қарорини ўтказмаслик учун сўз олди. Канада вакили ўз нутқида нимани кўзда тутади ва қандай мақсадларни ўз олдига қўяди? У бугун биринчи пунктни ма'қулламасликни, бинобарин, Министрлар кенгаши кўрсатган репарация миқдорини ма'қулламасликни таклиф этади. У қандай мулоҳазаларга кўра, буни таклиф этади? Канада вакили бу мулоҳазаларни жуда равшан баён қилди. Унинг айтишича, бу мулоҳазалар 100 миллион доллар миқдоридаги суммани бошқа мамлакатларнинг талабларига мувофиқлаштиришдан иборат. Биз бу талаблар тўғрисидаги гапларни эшитдик. Юз миллионларча доллар талаб қилинганлигини биламиз: Миср 515 миллион доллар, Греция 2 миллиард доллардан ошиқ, Ҳабашистон 775 миллион доллар талаб қилмоқда ва ҳоказо. Уилгресс жанобларининг таклифини Совет Иттифоқи талаб қилган репарациялар миқдорини ана шу талабларга мувофиқлаштириш керак деб тушинишимиз лозимми? Эҳтимол Уилгресс Совет Иттифоқи учун бериладиган 100 миллион доллар жуда оз сумма бўлганлиги сабабли бу блан қаноат қилмагандир ва бу миқдорни Италиянинг ҳужуми натижасида Совет Иттифоқига етказилган зарарга мувофиқлаштириш учун Совет Иттифоқига етказилган зарарларни қоплаш мақсадида кўпроқ маблағ олишни таклиф этиш ниятидадир? Сра ҳам бундай эмас, Бу ерда ҳарқандай расмий-юридик найрангларни баҳона қилиб, Совет Иттифоқининг адолатли талабларини қондириш масаласини мумкин қадар кечиктириш йўлида ҳаракат қилинмоқда. Биз, бу найрангни фош қилмоғимиз керак. Совет делегацияси ҳозирги вақтда Канада делегацияси бизни бошлаётган йўлга ўтиш муносиб ва тўғри бўлмас эди деб ҳисоблайди. Комиссия бу йўлдан бормайди ва бизни осмонга мурожаат қилишга ундовчи фактларга ҳа деб қайта беришга мажбур этмайди деб ишонаман. Ҳамма ҳам осмонни кўриш учун туғилган деб айта олмайман албатта».

Канада вакилининг таклифи ғаразли бир таклиф эканлиги ҳаммага аён эди. Америка Қўшма Штатлари ва Франция вакиллари Вишинскийдан кейин сўзлаб ана шу таклифга қарши чиқдилар ва сулҳ шартномаси лойиҳасида СССР фойдасига кўрсатилган репарация миқдорини тасдиқлашни ва дарҳол қарор чиқаришни таклиф этдилар. Шундан кейин Канада вакили яна сўз олди. У совет Иттифоқи ва совет халқи ша'нига ғаразли луқмалар ташлади, аммо, СССРга тўланиши лозим бўлган репарациялар тўғрисидаги масалани ҳал этиш кечиктирилсин деб талаб қила берди. Бундан ташқари у бу сафар шартноманинг шундан кейинги бошқа пунктларидан бирига, я'ни етказиб берилиши лозим бўлган молларнинг миқдори ва хиллари Италия блан СССР ўртасида тузиладиган битимда белгиланиши кераклиги тўғрисидаги моддага ҳам қарши чиқди.

Австралия вакили ўз шеригига ёрдам беришга шошилди ва бу масала тўғрисида қарор чиқаришни кечиктириш ва Совет Иттифоқига тўланиши лозим бўлган репарацияларни бошқа мамлакатларга қанча ҳақ тўлаш тўғрисида чиқариладиган қарорга боғлиқ қилиб қўйишни талаб этди.

Бельгия вакили СССРга тўланадиган репарациялар тўғрисидаги масала дарҳол ҳал этилсин деди.

Канада ва Австралия делегациялари ўз таклифларини қувватлай берганликлари сабабли Вишинский иккинчи марта сўз олди ва ўз нутқида ана шу делегацияларнинг тутган йўли зарарли эканлигини ва уларнинг фикрлари асоссиз эканлигини фош қилди.

КАНАДА ДЕЛЕГАЦИЯСИНИНГ МУНОФИКОНА СЎЗЛАРИ

Мен, — деди А. Вишинский, — Уилгресс жанобларининг Совет Иттифоқига кўрсатаётган ёрдами учун унга ташаккур билдиришимни ҳам билмайман ёки аксинча, бу ёрдамнинг жуда ғалати ёрдам эканлиги тўғрисида ўз таажжубимни айта беришни ҳам билмайман. Мажлис бошланган чоқда Уилгресс жанобларининг айтган сўзлари унинг гаплари ҳақида айтган фикрларим ва чиқарган хулосаларим тамомила тўғри эканлигини билдим. Уилгресс жанобларининг айтган сўзлари буни тасдиқлади. Дарҳақиқат Уилгресснинг сўзига қараганда, у Совет Иттифоқига хайриҳоҳ экан, у уруш даврида Совет Иттифоқида ҳақиқатан ҳам бўлган. Совет Иттифоқида душман томонидан вайрон қилинган жойларни кўрган экан, у Совет Иттифоқининг ўз хўжалигини тиклаётганига ва жароҳатларни даволаётганига ҳатто, қойил ҳам қолибди! Аммо, шу блан бирга у СССР га я'ни бирқанча оғир машаққатлар кўрган мамлакатга тегишли репарация миқдорини белгилаш тўғрисидаги масалани ҳозир ҳал этмай бошқа вақтда ҳал этишни талаб қилади. Англия, Қўшма Штатлари ва Франция вакиллари бу ерда тўғри айтганларидек ана шу репарациялар миқдори Министрлар кенгашида оғир ва қаттиқ иш натижасида белгиланган эди. Уилгресс бундан асло мамнун эмас. У, бу масаланинг ҳозир эмас, кейинчалик ҳал этилишини талаб қилади. У 100 миллион доллар миқдоридаги суммани бошқа мамлакатлар учун белгиланадиган репарациялар миқдорига мувофиқлаштириш керак, деган фикрини бунга важ қилиб кўрсатади. Аммо, қайхилдаги мувофиқлаштириш тўғрисида сўз боради? Уилгресс қандай нарсаларни «бир-бирига» мувофиқлаштиришни таклиф этади? Мен Уилгресс жанобларига дангал савол бераман ва у дабдабали ва бебурд гапларни баҳона қилмай, умумий гаплар айтмай, шу саволга жавоб қайтарадими: у ана шу 100 миллион долларни кўпайтириш ёки камайтириш тарафдорими ёки масалани англамаганлиги сабабли э'тироз билдириш керак деб ўйлайдими? Канада вакили масалани англамаган бўлса, уни тезроқ тушиниб олиши керак. Аммо, бу ҳол бу масалада қарор чиқаришни кечиктиришга асос бўлолмайди. Канада делегацияси ана шу оз миқдорни тўлаш тўғрисидаги масалада Совет Иттифоқини қувватлашни истамаётганлиги ақалли шу нарсадан ҳам кўриниб турибдики, Уилгресс бу моддага қарши келтирган бир далилига яна иккинчи бир далилни қўшди. Энди ма'лум бўлишича, биринчи пункт тўғрисидагина эмас, балки учинчи пункт тўғрисида ҳам унинг шубҳаси бор экан. Шу сабабдан, у бу пунктлар мақбул эмас деб ўйлайди ва зарур ахборот олганимга қадар бу пунктларни тушиниш қийин деди. Аммо, учинчи пункт юзасидан яна қандай ахборот олиш керак? Учинчи пунктда нима тўғрисида гапирилади? Бу пунктда айтилишича, Совет Иттифоқи ва Италия ҳукумати 100 миллион доллар миқдорида мол етказиб бериш тўғрисида битим тузадилар, я'ни СССР бундан икки йил муқаддам Румыния, Венгрия, Финляндия блан қандай битим тузган бўлса, (бу битимлар жуда яхши натижа берди) Италия блан ҳам шундай битим тузади, Италия кўрсатилган молларни етказиб бериш мажбуриятини ўз устига олади. Уилгресс жанобларига бу кифоя эмас экан. У комиссия бошқа мамлакатларнинг да'воларини ҳисобга олиш йўлидаги ишларини тамомлаганига қадар 100 миллион доллар тўғрисида қарор чиқармасликни таклиф этади. Аммо, бу комиссия ҳали иш бошлаган эмас, унинг ўз ишларини қачон тамомлаши ҳам ҳеч кимга ма'лум эмас. Бундан ташқари биринчи масала блан иккинчи масала ўртасида ҳечқандай алоқа йўқ. Шундай қилиб Уилгресс таклифи Совет Иттифоқи фойдасига 100 минг доллар бериш ҳақида қарор чиқартирмаслик учун махсус равишда ўйлаб чиқарилган ясама бир далил эканлиги аён. Сиз СССР фойдасига репарациялар тўлаш тарафдорисиз — у, амалий қарор чиқариш тўғрисида гап борганида бу ишга халақит бермоқчи бўласиз. Сизнинг 100 миллион доллар тўғрисида қарор чиқаришни нома'лум вақтгача кечиктириш ҳақидаги таклифингиз адкаленласгрекасни ҳал этишни кечиктириш, я'ни грекларнинг календарига кечиктириш тўғрисидаги таклифдан бошқа бир нарса эмас, ма'лумки, грекларда календар ҳеч қачон бўлмаган. Бинобарин, бу нарса масалани абадий ҳал этмай қолдиришни кўрсатади! Масала ҳақиқатда шу тарзда қўйилади.

СОВЕТ ИТТИФОҚИНИНГ ТАКЛИФЛАРИ АДОЛАТЛИ ТАКЛИФЛАРДИР

Италия бу масалага қандай қарайди? Бизнинг қўлимизда Италия ташқи ишлар министрлигининг 1945 йил 5 ноябрьда шу масала ҳақидаги нотаси бор. Италия ҳукумати бу нотада Бирлашган миллатларнинг ҳарбири ўз да'воларини рўйхат қилиб чиқсин, ўзига етказилган зарарларни Италия ҳукуматига ёзиб берсин, Италия ҳукумати эса етказилган зарарларнинг миқдори ҳақида икки ўртада зарур шартномаларни тузиб, Бирлашган миллатларнинг ҳарбири блан етказилган зарарларни қоплаш тўғрисида энг мувофиқ суратда битиша олади, Италия ҳукуматининг муддаоси шу, дейилган эди. Италия ҳукумати Бирлашган миллатларга бўлган қарзларини қоплаш учун қандай йўлни тутади? Бу тўғрида Италия ҳукуматининг 1945 йил 5 ноябрьда юборган ва юқорида айтиб ўтилган расмий ҳужжатига қараб фикр юргизиш мумкин. Бу йўл икки томонлама битим тузиш йўлидир. Бу йўл — ғолиблар блан енгилганлар ўртасида, жафо чекканлар блан зарар етказганлар ўртасида битишув йўлидир. Италия блан тузиладиган сулҳ шартномаси лойиҳасининг учинчи моддасида ҳам шу тўғрида гапирилади. Биз бу йўл масалани ҳал этишда энг яхши усул деб ҳисоблаймиз. Италия ҳукумати ҳам худди шундай фикрда. Аммо, Уилгресс жаноблари ва унинг фикрини қувватловчи Австралия вакили (шуни айтиб ўтайки, булардан қайси бири бир-бировини қувватлаётганини билмайман) бундай усулга қарши э'тироз билдирмоқдалар, аммо, бу усул ўрнига бошқа ҳечқандай усулни кўрсатмаётирлар. Уларнинг планлари ва ниятлари совет делегациясига аёндир: улар бир масалада зарба есалар, иккинчи масалада ўч олишга уринадилар. Уларнинг мақсади қарорни қабул қилдирмасликдан бошқа бир нарса эмас. Италия репарация ҳақларини тўлай олмайди деб айтадилар. Агар шундай бўлса, бу тўғрида очиқ гапиринг. Агар шундай экан, репарацияларни ёқлаб овоз берmangиз, репарацияларга қарши овоз берингиз. Аммо, Италия Совет Иттифоқига 100 миллион доллар миқдоридаги репарацияни тўлай олмайди деган гаплар асоссиздир. Иш аслида қандай? Иш аслида бундай: Италия ҳукумати Москвага — Совет ҳукуматига мурожаат қилиб, СССР блан Италия ўртасида савдо муносабатларини тиклашни таклиф этди. Италия ҳукуматининг бу нотасида айтилишича, Италия саноати ва кемасозлик ишхоналарининг анча қисми ҳозирги вақтда тузук аҳволда; бирмунча зарарланган корхоналар эса тикланмоқда ва улар ўз ишларини бошлаб юбораоладилар. Нотада айтилишича, Италия саноати ҳатто, кемалар қуриш, шунингдек дизеллар, моторлар, электр механизмлари, аниқ механика ва оптика аппаратлари, электротяги лар учун керакли материаллар, турли дастгоҳлар, йўл қурилишига керакли материаллар ва шу сингариларни ишлабчиқариш юзасидан ўз устига мажбурият олиши мумкин. Италиянинг уруш даврида қақшаб қолган хўжалигининг аҳволи ҳозир ана шундай. Италия бизга бундай дейди: Биз савдо алоқасини тиклаш ва мустаҳкамлашни истаймиз ва бу иш бизнинг қўлимиздан келади, сизлар учун фалон фисмодан нарсаларни тайёрлай оламиз, бизнинг хўжалигимиз бу ишларни бажара олади. Биз итальянларга ёрдам беришни истаймиз. Австралиялилар чет эл валютасини бизга таклиф қиладилар. Биз чет эл валютаси ўрнига маҳсулот тайёрлаб бериш тўғрисида гапирмоқдамиз, чунки Италияда ана шу маҳсулотни ишлабчиқарадиган завод ва фабрика

(ДАВОМИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА)

Париж Сулҳ Конференциясида

(БОШИ УЧИНЧИ БЕТДА)

...ларнинг ишлаб туришини истаймиз. Бу ол Италия саноатини тиклашга ёрдам беради, ўн мингларча ва ҳатто ундан ҳам кўп италья ишчиларини иш блан та'мин этади ва ҳоказо. Италия бу маҳсулотнинг бир қисмини репарация ҳақларини тўлаш учун бериши мумкин. Совет Иттифоқи шу йўлни таклиф этмоқда. Совет Иттифоқининг Италиядан СССР фойдасига олинадиган репарациялар масаласини ҳал этиш тўғрисидаги таклифи адолатли таклифдир. бу таклиф шубҳасиз ўринли таклифдир, чунки у Италиянинг халқ хўжалигига путур етказмай, балки аксинча унинг хўжалигини мустаҳкамлайди.

Конгресс лойиҳанинг учинчи пунктини кўргани ҳолда нима учундир тўртинчи пунктига э'тибор қилмайди. Лойиҳанинг тўртинчи пунктида айтилишича, Италия ўзига керакли хомаш'ёларни агарда бошқа мамлакатлардан олиб келган бўлса, Совет Иттифоқи маҳсулот ишлабчиқариш учун зарур бўлган хомаш'ёларни ҳам Италияга етказиб бериш мажбуриятини ўз устига олади.

Австралия ва Канада делегациялари Италиядан СССР фойдасига олинадиган репарациялар тўғрисидаги масалани, бекорга бир иш деб ўйлайдилар. Бунинг сабаби ҳам ма'лум. Австралия территориясида ҳам, Канада территориясида ҳам италья-фашист қўшинлари бўлмаганлигини биламиз. Бу, Австралия блан Канаданинг бахтидир. Аммо, сизлар бахтлисиз, афсуски, ўз ерида босқинчиларни кўрган ва душман босқинчилигидан шикаст еган мамлакатларга нисбатан бундай йўл тутишга ҳақли эмассиз. Биз комиссияда бундай мулоҳазаларни кўп эшитдик. Бундай мулоҳазалар асосан бир нарсани кўзда тутади, у ҳам бўлса Министрлар кенгаши қабул қилган ва душман истилосидан зарар кўрган барча мамлакатлар томонидан қувватланаётган қарорларни ўтказмасликдан иборат.

Совет Иттифоқи ўзи учунгина эмас, балки уруш ва оккупациядан жафо чеккан барча мамлакатлар учун ҳам репарация ҳақлари тўланишини талаб қилади. Биз кўрган зарарларимизни қопламиш учун жуда оз миқдорда репарация ҳақи берилишини талаб қилаётганлигимизни айтдик. Бошқа мамлакатлар кўпроқ репарация талаб қилсалар, СССР уларнинг нима учун шундай қилаётганликларини тушинганлигини ва уларнинг талабини қувватлаяжагини билдирди, чунки у мамлакатлар Совет Иттифоқига нисбатан заифроқ бўлиб, ўз хўжаликларини қийинлик блан тиклай оладилар ва кўрилган зарарни қийинлик блан қоплай оладилар. Биз озроқ ҳақ олишга розимиз. Аммо, бу ерда адвокатлар пайдо бўлиб, мавҳимий адолат идеяларини ҳимоя қилмоқдалар ва энг оз миқдорда талаб этилган ҳақнинг ҳам мутлақо берилмаслигини кўзда тутадилар. Бу нарса хайриҳоҳлик ва ёрдам деб аталар эмиш. Бундай «ёрдам» ва бундай «дўстлик» учун ташаккур изҳор қилишимиз керакми, ёки очиқдан-очиқ бундай дейишимиз керакми: «Эй худо» бундай дўстлардан бизни қутқаз, душманларга эса бир амаллаб уларнинг адабини берурмиз...».

Вишинскийнинг сўзидан кейин Канада делегациясининг таклифи овозга қўйилди ва бу таклиф 5 овозга қарши 15 овоз блан рад этилди.

Шундан кейин комиссия СССРга тўланадиган репарациялар тўғрисидаги моддаларни амалий суратда қараб чиқишга киришди. Австралия вакили Совет Иттифоқига репарациялар тўлаш зарурлигини яна шубҳа остига олиш учун бу масаланинг муҳокама қилинишидан ноҳол фойдаланди. У ўтакетган сурбетлик блан: «Биз СССРга етказилган зарарларни билмаймиз» деди. Югославия вакили айтдики, Югославия делегациясининг фикрича, Италиянинг бошқа мамлакатларга тўлайдиган репарация ҳақини белгилаш вақтида Италиянинг Совет Иттифоқига тўлайдиган 100 миллион доллар миқдоридаги сумма блан чеклаб қолиш ярамайди. Совет Иттифоқи олийжаноблик қилиб ва Европада ҳамда бутун дун'ёда тинчликни тиклашга ҳар тарафлама ёрдам беришни истаб ана шу миқдорни талаб этди. Аммо, улуғ давлат бўлмиш Совет Иттифоқи шундай қила бера олган экан, Югославия бундай қилолмайди, чунки Югославия халқи уруш қилишга мажбур этилиб, Югославиянинг экономикаси уруш натижасида жуда заифлашиб қолди. Югославия ҳам Италия етказган зарарларнинг ҳаммасини тўласин, деб талаб қилмаётир. Аммо, Югославия репарациялар миқдорини СССР камайтирган миқдорга мутаносиб равишда камайтиролмайди.

Мажлис раиси СССР учун тўланадиган репарациялар ҳақидаги биринчи модданинг пунктини овозга қўйди. Бу пунктда Италиянинг Совет Иттифоқига 100 миллион доллар миқдорида репарация тўлаши ҳақида гапирилади ва репарация ҳақларини тўлаш муддатлари кўрсатилади. Бу пункт бир оғиздан қабул қилинди. Шундан кейин шу модданинг репарацияларни тўлаш манба'лари ҳақидаги иккинчи пункти овозга қўйилди. Бу пунктда айтилишича, репарация ҳақлари Италиядаги ҳарбий техника ишлабчиқариш учун мўлжалланган завод машиналари ва ускуналаридан фойдаланиш, Италиянинг Румыния, Булғория ва Венгриядаги маблағ ва мулкларида ҳамда Италия саноати ишлабчиқарадиган маҳсулотдан фойдаланиш йўли блан тўланади. Бу пункт ҳам бир оғиздан қабул қилинди.

✦

ПАРИЖ, 31 август (**ТАСС махсус мухбиридан**). Румыния, Булғория, Венгрия ва Финляндияга доир иқтисодий масалаларни кўручи комиссия бугун Румыния блан тузиладиган сулҳ шартномаси лойиҳасининг Совет Иттифоқи учун репарация тўлашга тааллуқли 22-нчи моддасини овозга қўйишга киришди. Комиссия Жанубий Африка Иттифоқи делегацияси таклиф қилган тузатишни муҳокама қилмайдиган бўлди.

Австралия вакили Жанубий Африка Иттифоқи вакили тақдим этган тузатишнинг тақдири ҳал этилмаганлиги сабабли бу моддани овозга қўйиш мумкин эмас деб исбот қилишга уриниб кўрди. Аммо, унинг ўзи кулгили ҳолда қолди, чунки тузатишни таклиф этган Жанубий Африка иттифоқининг вакили комиссия раисининг фикрига қўшилди. Комиссия раиси бу тузатиш мустақил, алоҳида бир таклиф деган эди.

22-нчи модда овозга қўйилди ва бир оғиздан тасдиқланди. Бу моддага мувофиқ, Румыния Совет Иттифоқига 300 миллион америка доллари миқдорида репарация тўлаши керак, репарация ҳақи 1944 йил 12 сентябрьдан бошлаб 8 йил мобайнида мол блан (нефть маҳсулотлари, дон, ёғоч-тахта, денгиз ва дарё кемалари, ҳархил машиналар ва шу сингарилар блан) тўланиши керак.

Шундай қилиб, Британиянинг тўрт доминиони, я'ни Австралия, Канада, Жанубий Африка ва Янги Зеландия делегацияларининг Италия ва Румониядан Совет Иттифоқи фойдасига олинадиган репарацияларни тўлатдирмаслик йўлида зўр бериб қилган урунишлари тамомила барбод бўлди. Совет делегацияси қаттиқ курашда Совет Иттифоқининг, совет халқининг манфаатларини шараф блан ҳимоя қила олди. Совет делегацияси Ташқи Ишлар Министрлари Кенгашининг таклифларини ма'қуллатишга муваффақ бўлди. Бу таклифлар агрессиядан зарар кўрган мамлакатларнинг ҳаққоний талабларига ва узоқ давом этадиган мустаҳкам тинчлик ўрнатишга муносибдир.

✦

«Франс нувель» номли ҳафталик газетанинг бугунги сонида «Репарацияларга қарши ҳужум» сарлавҳали қизиқ мақола босилди. Бу мақола Австралия делегациясининг найрангларини фош қилади ва бу найрангларни Сулҳ конференциясида айрим вакилларнинг айтган сўзлари блан боғлайди.

Мақолада қуйидагилар айтилади: «Бирнс бундан 15 кун муқаддам сўзлаган принципиал нутқида инглиз трестлари томонидан қувватланган америка трестларининг иқтисодий жиҳатдан устун бўлишга интилишини ифода қилган эди. Молотов бу сўзга батафсил жавоб қайтарди. Эндиликда ана шу майиллар борлиги тасдиқланди. Бирнс гапирган «савдо тенглиги» принципи Австралия делегациясининг репарациялар муносабати блан қилган таклифларида ифода этилди. «Тенглик», «бошқа мамлакатларни камситмаслик» нинг асл ма'носи шу экан: Америка ва Англия капиталлари урушдан кейин демократия йўлига ўтган кичик мамлакатлар ўзларида фашизмни йўқ қилганларидан кейин уларга ўз айтганларини бажартириш учун тўла эркинлик олишни истайдилар».

«Франс нувель» газетаси ва Францияда чиқаётган бошқа бирқанча газеталар конференцияда репарация масаласи теварагида қизиб кетган курашни Германия блан тузиладиган сулҳ шартномаси тўғрисида бўладиган музокараларга боғлайдилар. Мақолада Германиядан олинадиган репарациялар масаласини адолатли суратда ҳал этишдан ғоят манфаатдор бўлган Франция учун Австралия делегациясининг найранги жуда хавфли эканлиги та'кидланади. Австралия делегацияси ва унинг кетидан бораётган делегациялар Италия ва Румыниядан олинадиган репарациялар масаласини ҳозир эмас, балки бошқа вақтда ҳал этишга уриниб, Германиядан олинадиган репарациялар масаласини ҳал этиш учун бир баҳона топмоқчи бўладилар.

«Франс нувель» газетаси Ташқи ишлар министрлари кенгашининг чиқарган қарорларига қарши бўлган кишилар репарациялар масаласида мағлубиятга учраб, бошқа масалаларда ўч олишга уринмоқдалар. Газетанинг ёзишича, комиссияларда Франция Альпдаги чегараларни тузатишни талаб қилмоқда, комиссияларда эса ана шу чегарани адолатли суратда тўғрилашга қарши э'тироз билдирмоқдалар, Австралия делегацияси эса Триест ва Трансильвания чегаралари қандай тузатилганлигини «текшириш» учун комиссия тузишни талаб қилмоқда.

КОМИССИЯЛАРДА ТЕРРИТОРИЯ МАСАЛАЛАРИНИНГ МУҲОКАМА ҚИЛИНИШИ

ПАРИЖ, 31 август (**ТАСС махсус мухбиридан**). Территория масалаларини ва сиёсий масалаларни кўручи комиссия Италия, Румыния, Булғория, Венгрия чегараларини белгиловчи моддаларни кўриб чиқишни давом этдирмоқда. Финляндия чегараларини кўриб чиқиш тамом қилинганлиги ма'лум.

Ба'зи делегациялар ҳозирда ҳам комиссиянинг ишига халақит бермоқдалар. Улар Ташқи Ишлар Министрлари Кенгашининг қарорларига зўр бериб қарши чиқмоқдалар ва ҳарбир масалада тўруқсиз мунозаралар бошлашга ундамоқдалар. Шуни айтиш кифоя бўладики, Италияга доир территория масалалари ва сиёсий масалаларни кўручи комиссияда масалан, Францияга топшириладиган Мон—Сени даштининг тақдири тўғрисида қарийб уч мажлисда мунозара олиб борилди. Бу жойнинг ҳажми атиги 80 квадрат километр бўлиб, унда жам'и 25 киши яшайди. Лекин шунга қарамай Австралия, Янги Зеландия, Жанубий Африка Иттифоқининг вакиллари Мон—Сени масаласини энг мураккаб масала қилиб кўрсатишга уриндилар.

Ниҳоят, комиссия шу бугунгина бу жой тўғрисида қарор қабул қила олди. Комиссия Ташқи ишлар министрлари кенгашининг Мон—Сенини Францияга топшириш тўғрисидаги таклифини 15 овоз блан ма'қуллади, бу таклиф овозга қўйилган вақтда 5 делегация бетараф қолди.

Франция—Италия чегарасини Мон—Табор ва Шабертон районларида бирмунча тузатиш тўғрисида ҳам қарор қабул қилинди. Комиссия Министрлар кенгашининг Тенда ва Брига районларини Францияга топшириш тўғрисидаги таклифини ҳам ма'қуллади. Бу районларда йилига 140 миллион киловатт соат электр қуввати ишлабчиқарадиган бирнеча электростанция бор. Шартноманинг илова қисмида Тенда — Брига районининг Францияга топширилиши муносабати блан Франциянинг Италияга бераётган гарантиялари тўғрисида айтилган. Тенда ва Бригага туташ италья районлари мазкур электростанцияларнинг электр қувватидан фойдаланиш имконига эга бўладилар.

✦

Бугун кечқурун Венгрия ва Румынияга доир сиёсий ҳамда территория масалаларни кўручи комиссияларнинг қўшма мажлиси бўлди. Бу мажлисда Венгрия блан Румыния ўртасидаги чегарани ўзгартириш тўғрисида Венгрия делегациясининг фикри эшитилди.

Грецияда „умумий овозга қўйиш"

АФИНА, 3 сентябрь (ТАСС). Барча участкаларнинг тахминан ўндан тўққизида ўтказилган овоз бериш якунлари ҳақидаги расмий ма'лумотларда 1 миллион 394.677 овоздан 1 миллион 19.801 киши қиролнинг қайтишини ёқлаб овоз берган.

Республикачи газеталар жуда кўп мисол ва факт келтириб, умумий овозга қўйиш сохта ўтказилганлигини фош қилмоқдалар. «Вима» газетаси билдиради: Афинанинг 36-нчи, 37-нчи ва 38-нчи сайлов участкаларида (Панкрати райони) рўйхатларда 2.500 кишининг номи бирнеча марта такрорланган. Газета текширилган бирқанча кишининг номини айтади, сайлов дафтарчаларининг номерларини кўрсатади ва компартия вакилларининг шу тўғрида норозилик билдирганлигини кўрсатади. Бу газета яна қуйидагиларни билдиради: Калогрезадаги 10-нчи участкада маҳаллий идораларнинг хизматчилари конвертлар блан овоз берганлар, идора бошлиғи бу конвертларни уларга ёпиштирилган ҳолда топширган.

«Элефтерия» газетасининг мухбири Янинадан олиб билдиради: қишлоқ районларида овоз бериш ҳаддан ташқари қаттиқ террор шароитида ўтди. Қуролли монархистлар сайловчиларни қиролни қайтаришни ёқлаб овоз беришга мажбур қилганлар, улар сайлов участкаларига кириб, республикачиларнинг бюллетеньларини йиртиб ташлаганлар ва республикачи партияларнинг вакилларини калтаклаганлар. Шу газетанинг ўзи Патрасдан олинган хабарни босиб чиқарди. Бу хабарда айтилишича, монархиянинг тарафдорлари қуролланиб, ҳарбий кийимлар кийиб, автомобильларда участкаларни айланиб чиққанлар ва бирнеча марта овоз берганлар. Маҳаллий турмада ётган монархистлар овоз бериш учун автомашиналарда участкаларга келтирилган. Кўпгина қишлоқларда аҳолини автоматлар блан қўрқитиб, қиролни ёқлаб овоз беришга мажбур қилганлар.

Газетанинг ёзишича, қишлоқ районларида умумий овоз бериш вақтида террор усули кенг қўлланилган бўлса, Афинада асосан овоз бериш сохталаштирилган ва айниқса хизматчиларга руҳан қаттиқ та'сир қилинган. Газета қуйидаги энг яққол мисолларни келтиради: Афинадаги 19-нчи участкада солдатлар махсус гувоҳномалари бўлмай туриб овоз берганлар. Милиссион участкасида жандармлар либераллар партиясининг вакилини участка биносидан чиқиб кетишга мажбур этганлар, молия министрлигининг бюджет бўлимида сиёсий хизматчилар бўлим директори ҳузурида овоз беришга мажбур қилинган ва ҳоказо.

«Элефтери Эллада» газетаси билдиради: Кератеа участкасида (Афина) Дмитрий Апостолопулга овоз бериш учун рухсат этмаганлар, демократик партиялар бойкот қилган март ойидаги сайловлар вақтида Апостолопулнинг овоз бермаганлигини бунинг учун важ қилиб кўрсатганлар. Кувара участкасида комиссия а'золари сайловчиларга қиролни ёқлаб овоз бериш ҳақидаги бюллетеньларнигина топширганлар. 51-нчи участкада солдатлар ўз офицерларининг назорати остида овоз берганлар. Фалеронадаги 15-нчи участкада солдатлардан овоз берганингиздан кейин республикачиларнинг бюллетеньларини қайтиб берингиз, деб талаб қилганлар.

Хавфсизлик кенгашида

НЬЮ-ЙОРК, 4 сентябрь (**ТАСС махсус мухбиридан**). Кеча Хавфсизлик Кенгашининг мажлисида Греция ҳукуматининг Болқон мамлакатларида тинчлик ва хавфсизликка таҳдид қилаётган ҳаракатлари тўғрисида Украина ССРнинг қилган баёнотини Кенгашнинг рўзномасига киргизиш масаласини муҳокама қилиш давом этди. Кенгашнинг 30 августдаги мажлисида Англия вакили Кадоган Украина баёнотининг «ифода шакли»га қарши э'тироз билдириб, Голландия вакили ван Клеффенс, Австралия вакили Хэзлак ва Бразилия вакили Веллозонинг ёрдами блан Украина баёнотини муҳокама қилдирмаслик учун уриниб кўрган эди.

Раис Ланге Кенгаш мажлисини очиб, Мануильскийнинг мактубини ўқиб берди. Мануильский Совет Украинаси баёнотининг муҳокамасини рўзномадан чиқариб ташлаш йўлидаги уринишларга қарши норозилик билдиради. Мануильский 24 августда бош секретарь Трюгве Лига юборган телеграммасига Лидан жавоб олганлигини та'кидлайди. Мануильский ўз телеграммасида Грецияга қарши шикоят қилган эди. Ли бу телеграммага берган жавобида бу масала Кенгашнинг келгуси мажлиси рўзномасига қўйилажаги ҳақида Мануильскийни хабардор қилган эди. Мануильский Трюгве Лининг жавобидан кейин, Украинанинг фикрини баён қилиш учун Париж Конференциясидан Нью-Йоркка жўнаганлигини айтади. Сўнгра, мактубда бундай дейилади: 30 августда Англия ва Голландия вакиллари Украинанинг баёнотини рўзномага киргизмасликни таклиф қилдилар. Мануильский ўз мактубида Украинанинг Бирлашган миллатлар ташкилоти уставининг 35-нчи моддасига ва Хавфсизлик Кенгаши тартибот қоидаларининг 37-нчи моддасигагина эмас, шу блан бирга бу Кенгашнинг амалий ишига ҳам асосланиб, ўз шикоятини топширишга ҳақли бўлганлигини исбот қилиш мақсадида Нью-Йоркка келганлигини айтади. Мануильскийнинг мактубида айтилишича, Англия ва Голландия вакиллари уставнинг 35-нчи моддасини бекор қилишга интилмоқдалар. 51 мамлакат вакиллари Сан-Франциского бўлган конференцияда уставнинг шу моддасини қабул қилган эдилар. Бу мамлакат вакилларининг уставни бузишга интилишларидан мақсад—Греция масаласини ва Грецияда инглиз қўшинларининг туриши ҳақидаги масалани муҳокама қилишга йўл қўймасликдир. Мактубда айтилишича, Украина шу мулоҳазаларга биноан, ўз фикрини баён қилишга имкон бермаслик йўлидаги уринишларга қарши норозилик билдиришга мажбур бўлажак. Бу уриниш уставнинг 35-нчи моддасини бузади ва Бирлашган миллатларнинг обрусига ва фазилатига жиддий зарар етказади.

Ланге Мануильскийнинг мактубини ўқиб тамомлаганидан кейин, Америка Қўшма Штатларининг вакили Жонсон чиқиб гапирди. Жонсон Украина баёнотини Кенгашнинг рўзномасига киргизиш керак деди. Жонсон Украинанинг ўз фикрини айтишга ҳақли эканлигини қувватлагани ҳолда, баёнотдаги далилларни бевосита рад қилишга уринди.

Мексика вакили Нерво ҳам Украина баёнотини Кенгашнинг рўзномасига киргизилишини ёқлаб гапирди. Нерво айтдики, Мексиканинг фикрича, Хавфсизлик Кенгаши уставнинг 35-нчи моддасига мувофиқ, шикоят топширадиган давлатларни бу шикоят расмият юзасидан қўйиладиган ба'зи расмий талабларга жавоб бермайди, ёки ҳатто шикоятда етарли далиллар йўқ деган баҳона блангина Кенгашда қатнаштирмасликка ҳақли эмас, ёки бундай қилишга ваколат олган эмас.

Шундан кейин сўзга чиққан Громико Хавфсизлик Кенгашини Совет Украинасининг баёнотини дарҳол қараб чиқишга зўр бериб да'ват этди. Громико айтдики, Украинанинг баёноти Кенгашнинг рўзномасига киргизилиши лозим. Чунки Болқон ярим оролининг жанубий қисмидаги аҳвол сиёсий низо'ларни вужудга келтирмоқда, бу низо'лар халқаро тинчликка ва хавфсизликка таҳдид қилмоқда. Громико бундай деди: Совет Украинасининг баёноти ана шу хавф тўғрисида Хавфсизлик Кенгашини огоҳлантиради. Хавфсизлик Кенгаши тузилган пайтдан буён Грециядаги сиёсий вазиятни иккинчи марта қараб чиқишга мажбур бўлмоқда. Громико Грециядаги сиёсий воқиалар хавфли тус олганлигини та'кидлади. Греция отрядлари Албания территориясига тўхтовсиз ҳужум қилмоқдалар, албанияли кишиларни ўлдирмоқдалар ва ярадор қилмоқдалар, улар Албанияга моддий зарар етказмоқдалар. Расмий хабарлар грек отрядларининг чегарага ҳужуми кўпайганлигини ва иғвогарлик тобора авж олаётганлигини кўрсатади. Албания ҳукуматининг билдиришига қараганда, шу йилнинг дастлабки уч ойи ичида греклар Албания чегарасига иғвогарлик мақсадида 8 марта ҳужум қилган. Апрель ва май ойларида 26 марта ҳужум қилинган. Греция ма'мурлари иғвогарлик мақсадидаги ҳужумларини давом этдирмоқдалар. Шуниси қизиқки, Париж Сулҳ Конференциясига тайёргарлик кўрилиши муносабати блан бундай ҳужумлар анча кўпайди. Громико қуйидагиларни эслатиб ўтди: Бевин 4 февральда сўзлаган нутқида Англия Грецияда тартибни сақлаш учун жавобгар бўлиб турган даврда чегара низо'ларининг олдини олиш мақсадида Грецияга чегарадош бўлган ҳамма давлатлар блан музокара олиб боришга тайёр эканлигини ва чегара жанжалларининг олдини олиш учун Англиянинг Греция ҳукуматига кўрсатаётган та'сиридан фойдаланажагини айтган эди. Аммо, Бевиннинг шу сўзидан кейин аҳвол жуда мушкуллашди.

Громико бундай деди: Чегара жанжаллари хавфли тусдаги иғвогарчиликдан иборат бўлиб, тинчликка таҳдид қилади. Мен Кенгашнинг э'тиборини ва айниқса Англия блан Голландия вакилларининг э'тиборини шу масалага жалб этишни истар эдим. Бирлашган миллатлар қуруқ кузатиб туриш блан овора бўлиб, зарур чораларни кўрмасалар, бу, аҳволни мушкуллаштиради ва Болқон мамлакатларида жиддий сиёсий қийинчиликларгина эмас, балки уруш ҳам келиб чиқиши мумкин. Громико Грециянинг ҳозирги усул идораси Албанияга қарши агрессиячилик руҳида бўлганлигини айтиб, яқинда Цалдариснинг ва Греция делегациясидаги бошқа а'золарнинг Парижда сўзлаган гапларидан мисоллар келтирди. Греция матбуоти Албанияга қарши кенг кампания бошлаб, Албания ерларининг Грецияга қўшилишини талаб этмоқда. Албания Грецияга ҳечқачон уруш э'лон қилмаган бўлса ҳам Грециянинг ҳукмрон доиралари Греция Албания блан уруш ҳолатида турибди, дедилар. Греция ҳукумати фашистларга ёрдам берган Албания квислингчилари блан, иттифоқчилар томонида туриб тинмай кураш олиб борган албан халқи ўртасидаги фарқни э'тиборга олмайди. Албанияда душманга қарши ҳаракатда қатнашган албанлар Германия ва Италиянинг бирнеча дивизиясини банд қилиб турдилар, акс ҳолда герман ва итальянлар бу дивизиялардан Грецияга қарши фойдаланар эдилар.

Громико Грециянинг шимолида грек миллатидан бўлмаган кишиларнинг эзилаётганлигига доир фактларни келтириб, бундай деди: ба'зи ҳукуматлар бу аҳволни му'тадил бир ҳол деб ҳисоблайдилар, аммо, совет ҳукумати ана шундай миллий зулм Болқон мамлакатларида уруш хавфини кучайтиради, ана шу майда миллатлар мансуб бўлган қўшни мамлакатлар блан Греция ўртасидаги муносабатларни тобора кескинлаштиради, халос деб ҳисоблайди. Громико қуйидагиларни айтди: Грециядаги ҳукмрон доираларнинг бундай сиёсатига бепарво қараш ярамайди. Ахир, бу масалани Кенгашда кўриш лозим эмасми?

Громико нутқининг бу қисми француз тилига таржима қилиниб, инглиз тилига ҳали таржима қилинмаган чоқда, Австралия вакили Хэзлак таржимоннинг сўзини бўлиб, Громиконинг сўзи муҳокама қилинаётган масалага тааллуқли эмас деди.

Аммо, Хэзлакнинг Громико сўзини бўлиш йўлидаги уриниши ҳечқандай натижа бермади. Ланге Громиконинг нутқи муҳокама қилинаётган масалага бевосита алоқадор деганидан кейин, Громико ўз сўзини давом этдирди. Громико айтдики, Грециядаги ҳукмрон доиралар Грецияни Германиядан ҳимоя қилган демократик кучларга қарши қаттиқ курашмоқдалар. Грециянинг ҳозирги усул идораси қаттиқ террорни амалга оширди ва Грециядаги барча демократик кучларни эзмоқда. Громико Грецияда демократик кучларга қарши террор авж олганлигини кўрсатувчи факт ва рақамлар келтириб, бундай деди: Грецияда фашист унсурлар ҳукмронлиги Грецияга қўшни бўлган мамлакатларга қарши иғвогарликдан иборат ҳаракатларни авж олдирмоқда. Кенгаш бу вазиятга э'тиборсиз қарай олмайди, чунки Греция ҳукуматининг сиёсати бошқа мамлакатларнинг ерларини босиб олишга қаратилганлиги ва Болқон ярим оролида тинчликка хавф туғдираётганлиги сабабли. Грециядаги аҳвол бу мамлакатнинг ўзигагина хос бўлган масала эмас. Греция делегациясининг Париж конференциясидаги ҳатти-ҳаракати Греция ҳукуматининг Болқон мамлакатларидаги аҳволни мушкуллаштираётганлигини кўрсатади. Инглиз қўшинлари Грецияда қолаётганлиги сабабли, Грецияда шундай аҳвол юз берди ва Греция блан Албания муносабатлари кескинлашиб кетди.

Громико айтдики, демократияга қарши бўлган унсурлар Грециядаги демократияни бостириш учун ва ҳукмрон синфларнинг бошқа мамлакатлар ерини босиб олиш йўлидаги интилишларни кучайтириш учун инглиз қўшинларидан ҳарқачондагидан кўра кўпроқ фойдаландилар. Фашизмга тарафдор бўлган шайкалар инглиз қўшинларининг ёрдами блан, демократик партияларга ва ташкилотларга қарши қилинаётган қирғинчиликка бош бўлмоқдалар. Громико Грециядаги сиёсий арбоблар ва чет эллардаги бошқа сиёсий арбобларнинг сўзларидан ва газета мақолаларидан парчалар келтирди. Булар Совет Украинаси томонидан қўйилган айбни тасдиқлайди. Громико шундай шароитда умумий овозга қўйишнинг ўтказилиши грек халқининг ўз хоҳишини эркин суратда баён қилишига имкон бермайди, деди. Громико сўзининг охирида қуйидагиларни айтди: Грециядаги воқиалар «ажнабий қўшинларнинг бошқа давлатнинг ички ишларига очиқдан-очиқ аралашаётганлигини кўрсатади. Бундай шароитда грек халқи ўз идора шаклини эркин суратда белгилай олмайди, чунки бу шароит ҳозирги вақтда грек халқининг ўз хоҳишини эркин суратда изҳор қилишига имкон бермайди. Инглиз қўшинларининг ёрдами блан ҳокимият тепасига келган Грециядаги ҳукмрон монархист доиралар умумий овозга қўйишни «тартиб блан» ўтказиш учун Грецияда инглиз қўшинларининг бўлиши зарур, деб айтмоқдалар. Аммо, Бирлашган миллатлар ташкилотининг а'зоси бўлган мамлакатга ҳукуматни сайлаш масаласини ҳал этиши учун аскарлар блан ёрдам беришга қачон зарурат пайдо бўлган эди? Агар бу нарса Грециянинг ички ишларига аралашув бўлмаса, у ҳолда аралашув деб нимага айтамиз?».

Громико бундай деди: инглиз қўшинлари грек халқига ёрдам бермаётирлар, балки халққа қарши бўлган кучларга ёрдам бермоқдалар. Инглиз қўшинлари Греция ҳукуматининг розилиги блан Грецияда қолмоқдалар, деб айтилганига қарамай, Грециянинг суверен ҳуқуқлари поймол қилинмоқда.

Громико сўзини тамомлаганидан кейин, Франция вакили Пароди Украинанинг баёнотини Кенгашнинг рўзномасига киргизиш керак деди. Аммо, ван Клеффенс бунга э'тироз билдирди ва яна Украина баёнотини «ифода шакли» қаноатланурлик эмас деди. У, Украина баёнотини Кенгашнинг рўзномасига киргизиш керакми, ё йўқ, деган масалани овозга қўябошлашни таклиф этди. Кадоган бу таклифни қувватлади.

Миср вакили Фаузи қисқа нутқида Миср Украина баёнотини Кенгашнинг рўзномасига киргизиш тарафдори, деди. Хэзлак айтдики, агар Кенгаш Украина баёнотини рўзномага киргизиш керак деган масалани овозга қўядиган бўлса, Австралия бетараф қолишга ёки қарши овоз беришга мажбур бўлади. Хэзлак Кадоган блан ван Клеффенснинг Совет Украинасининг баёноти фактлар блан исбот этилмаган, деган да'воларини такрорлади. Хитой вакили Ся Украина баёнотини рўзномага киргизишни ёқлаб овоз бераман, деди.

Хитой вакили қисқача нутқ сўзлаганидан кейин, раис Ланге Кенгаш а'золарини овоз берабошлашга чақирди. Кенгаш Украина баёнотини ўз мажлисининг рўзномасига киргизишга қарор берди. Навбатдаги мажлис 4 сентябрьда бўлади.

Фельдмаршал Монтгомерининг Канадада сўзлаган нутқи

ОТТАВА, 30 август (ТАСС). Фельдмаршал Монтгомери ҳозирги вақтда Канада шаҳарларига саёҳат қилмоқда. У Канаданинг Галифакс, Кингстон, Ванкувер, Виктория деган ҳарбий базаларига ва бошқа шу каби жойларига бориб келди. У сўзлаган нутқларнинг характери Монтгомерининг Канадага келиши ҳарбий аҳамиятга эга бўлганлигини аниқ кўрсатади.

Матбуотнинг хабарларига қараганда, Монтгомери Галифаксда сўзлаган нутқида Канадага боришининг ҳарбий аҳамиятга эга бўлганлигини очиқдан-очиқ уқдириб кўрсатган. Монтгомери Монреальда бўлган вақтида дун'ёнинг жиддий масалаларини ҳал қилиш учун яхши раҳбарлик, бирлик ва куч зарурлигини уқдириб ўтган.

Монтгомери 28 августда Оттавада уюштирилган зиёфат вақтида нутқ сўзлаб, қуролли кучларни тайёр ҳолда сақлаш, унча катта бўлмаган, аммо резервлар блан қувватланиб туриладиган яхши ташкил этилган мунтазам армияга эга бўлиш зарурлигини талаб қилиб, янги уруш имкониятлари тўғрисида гапирди. У, илмий-текшириш ишларининг, саноатнинг турли районларда жойлаштирилиши ҳамда миллий руҳда тарбиялаш муҳим аҳамиятга эга бўлганлиги тўғрисида гапирди. Монтгомери бу зиёфатда сўзлаган нутқининг бутун давомида янги урушга тайёр бўлиб туришга чақирди. Монтгомери сўнгги урушнинг тажрибаларига асосланиб ҳозирги замон уруши ғоят катта миқ'ёсда уруш бўлади ва миллий ҳаётнинг ҳамма соҳаларига катта та'сир кўрсатади, деди.

Монтгомери келгусидаги урушнинг янги қуроли бўлмиш атом энергияси тўғрисида гапириб, илмий-текшириш ишлари олиб боришга ва саноатни турли районларга жойлаштиришга чақирди. Монтгомери айтдики, Британия миллатлар бирлиги урушга шайланиб тургани ҳолда, истиқболга ишонч блан қарай олади, ҳарқандай тасодифга қарши курашиш учун тайёр туриб, тинчликка умид боғлай олади.

Монтгомери 29 августда Оттавада бўлган матбуот конференциясида гапириб, ҳозирги замон армиясининг характери тўғрисида сўзлади. У, солдат даставвал ижтимоий бир кишидир, деди. У армиянинг ма'навий ҳолатини белгилайдиган тўрт омилни кўрсатди. Бу омиллар раҳбарлик қилиш, интизом, ўртоқчилик ва шахсий фазилат ҳиссини билишдан иборат. Монтгомери инсон ҳали ҳам асосий қурол бўлиб қолмоқда, деди.

Атом бомбасига доир саволларга жавоб қайтариб, Монтгомери айтдики, атом бомбаларининг қуруқликдаги жангларни бекор қилиши «жуда шубҳалидир».

Ба'зи мухбирларнинг фикрича, Монтгомерининг Канадага қилган сафари Канаданинг арктика районларини мудофаа қилиш, қуролларни стандартлаштириш масаласи блан ва Канадани келгусидаги урушга тайёрлаш блан маҳкам боғланган.

Оттавада чиқадиган «Ситизен» газетаси 30 август сонида Монтгомерининг армия сиёсатга аралашмаслиги керак, деган баёнотини шарҳлаб, Монтгомерининг сўзлари сиёсий мазмундаги сўзлардан иборат, деб ёзади. Газетанинг ёзишича, ҳали яқиндагина Канада генерал-майори Уортингтон Эдмонтонда нутқ сўзлаб, шимолий районларни мудофаа қилиш учун Канадани тайёрлаш зарурлигини та'кидлаган. Аммо, —деб ёзади газета,—Канаданинг шимолдаги тайёргарлик ишлари ҳечкимга қарши қаратилган эмас, деб Канаданинг шимолдаги энг яқин қўшниси Совет Иттифоқини шунга ишонтириш қийин бўлади. Совет Иттифоқининг ўз мудофаасини мустаҳкамлаш учун бунга жавобан тегишли чораларни кўражагига ажабланиб бўлмайди.

Югославия ҳукуматининг Америка Қўшма Штатлари ҳукуматига нотаси

БЕЛГРАД, 3 сентябрь (ТАСС). Америка Қўшма Штатлари ҳарбий ва граждан аэропланларининг Югославия территорияси устидан учиб ўтиши ҳамон давом этаётганлиги сабабли, бугун матбуотда Югославия Федератив Халқ Республикаси ҳукуматининг нотаси э'лон қилинди. Бу нотани Югославиянинг Вашингтондаги ишончли вакили 30 августда Америка Қўшма Штатлари ҳукуматига топширган.

— Югославия Федератив Халқ Республикасининг ҳукумати,—дейилади,—Америка Қўшма Штатлари ҳукуматидан Америка ҳарбий ва граждан аэропланларининг Югославия территорияси устидан тегишли рухсатолмай қасддан учиб ўтишларини тўхтатиш тўғрисида ва бундай воқиаларнинг такрорланишига йўл қўймаслик тўғрисида қандай тадбирлар кўрганлиги тўғрисида жавоб беришни яна сўрайди. Бу чораларни тез фурсатда кўриш керак, чунки 19 августда бўлиб ўтган воқиадан кейин ҳам Америка аэропланлари Югославия территорияси устидан яна учиб ўта бошладилар.

Нотада айтилишича, маршал Тито Америка Қўшма Штатларининг элчиси Паттерсон жанобларига топширган баёнотида Югославия территорияси устидан учиб ўтадиган транспорт ва бошқа аэропланларни ўққа тутишни тақиқлаганлигини айтган эди. Бу, Америка Қўшма Шталари ҳукумати Америка аэропланларининг Югославия устидан бундай учиб ўтишларига йўл қўймаслик тўғрисида зарур чораларни кўрар, бундан буён Америка аэропланлари оби-ҳаво ноқулай бўлиши сабабли адашган ҳоллардагина Югославия терреторияси устидан учиб ўтишга йўл қўярлар, деган умид блан қилинган эди. Оби-ҳаво ноқулай бўлган кезларда юз берган айрим ҳолларни Америка ва Югославия ҳарбий ма'мурлари ўзаро келишиб ҳал қилишлари мумкин.

Югославия Федератив Халқ Республикаси ҳукумати транспорт ва айниқса ҳарбий аэропланларнинг Югославия территорияси устидан учиб ўтиши йўли блан Югославиянинг мустақиллигини қасддан ва қўпол суратда бузишга ортиқ чидаб туриш мумкин эмас деб ҳисоблайди ва Америка ҳукуматидан келгусида бундай ҳолларга йўл қўймаслик тўғрисида дарҳол зарур чоралар кўришни талаб қилади, чунки бу Америка Қўшма Штатлари блан Югославия ўртасидаги яхши муносабатларга путур етказади ва кўнгилсиз можароларга сабаб бўлади.

Мас'ул муҳаррир
С. РАЖАБОВ.

Тошкент шаҳар «Правда Востока» ва «Қизил Ўзбекистон» босмахонаси № 69 Тиражи 64,5 минг. Р 04835.